

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

—⊗— Budapest, június hó 23. ⊗—

Julius elsején kezdődik lapunknál az új félévi folyam. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket még a nyári hűsítő előtt megújítani sziveskedjenek. Fürdőző és nyaraló közönségünknek a lapot pontosan mindenüvé utána küldjük, ahova rendelik. Kívánatos, hogy a címet világosan, olvashatóan, az utolsó postai állomás megjelölésével írják meg nekünk, ugyancsak az eddigi címüket is. Akik utazva töltik a nyarat, azok hétről-hétre más és más helyre dirigálthatják maguknak a lapot, föltéve természetesen, hogy idejekorán intézkednek.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Telefonszám: 61—38.

Krónika.

Pajzsosal.

— jun. 21.

Buzaérlelő nyári esteken, amikor Bécs egy pohár májusi borért és egy falat morya kacsáért eladja a keresztény-szocializmust, meg Donnert és Anastasius Grünt, a Magyar Színház lelkes csatába kezdett nemzeti nagy létünkért a Josephstädter Theaterben. Mondom, Bécsben ilyenkor a kultúra — aszerint, ahogy módosabb, vagy szegényebb — nyaral, illetve pang; s a divatos írók, zenészek, szobrászok a Stelzer, vagy Eisvogel, avagy éppen a III. Kaffeehaus nevekre hallgatnak. A színházakban gráci és czernoviczi művészek vendégszerepelnek, a Burg a klasszisukat szellőzteti, a kisebb müntézetek pedig az Exl Tiroler Bühnéjének, vagy a Schlierseer Bauern-Theaternek engedik át deszkáikat. Csupa kedves és derült szezon-halott földi csatateret; ez Kinizsi Pálnak való férfias multság.

Kinizsi Pál, ugy látszik, jól oldotta meg a föladatát, sőt egy új fizikai törvényt is csatolt diadalához. A színészek képessége a távolság viszonyával négyzetes arányban emelkedik: ez volna körülbelül a tétel. Uj, de épkezláb igazság; ha nem így lenne, nehezen lehetne elhinni, hogy mediatizált dilettánsok, kedves mókaemberek és páratlan szininövendékek, akiket itthon csak szeretni és becsülni tanultunk meg, most Bécsben egyszerre óriásokká nőttek és megdöngetik a Burg kapuit. Szegény Görgey! Ő 48-ban csak a schwexhati sörös pinczéig jutott.

De ne tréfáljunk. Ez a győzelem teljes; a bulle-tinetek a Presse, a Neues Wiener Tagblatt, az Extra-blatt, sőt a Wiener Pschütt, meg a Bombe is közli, s még nagyobb a diadal budapesti szemmel nézve, amely egyenesen nemzeti ügyet lát a józsefvárosi Wagramban. Nekünk magyaroknak örvendeniünk kell; hogy Tisza István mellett más erőket is tudunk a világnak megmutatni, s mialatt e sorokat írom, magam is szinte tánczoló az örömtől, és ha Isten megsegít, holnap már tanulni kezdem A kis lord-ot.

De ez már megint szatira, pedig szeretném bebizonyítani, hogy ezeket a dolgokat nemcsak én, de mindenki, aki a négy folyó vizét iszsza, komolyan veszi és a meggyőződésével hitelesíti. A köztudat az, hogy a Magyar Színház — Schlierseer ide, Schlierseer oda — hivatást teljesített, s a maga kis tükörképében az erős, okos és tehetséges magyar nemzetet mutatta be a világnak. Ahogy nap-nap után reggel a kávénál, az öreg gesztenyefa alatt, a magyar színészek ragyogó győzelméről olvastam, magam is nem egyszer helyeslőleg bölintgattam, aminthogy a legtöbb jó magyar ember derüs reggeli világitásban, a frissen kezdett nap hangulatával alkotja meg közérzését és közvéleményét. A délelőtt, vagy az este későbbi folyamán sem időnk, sem kedvünk latolgatni, mérlegelni, gáncsoskodni; tele az íróasztalunk, a boltunk, a műhelyünk munkával, gonddal, nyomorúsággal, és szép magyar szokás, hogy a bajban önzők vagyunk, az örömben közkereseti társasággá alakulunk.

De még egy magyar vonás kívánkozik ki e röpke megítélésből. Ezt úgy hívják, hogy a kis dolgokat, a miniatürt, a freskót komolyan fogjuk föl, a nagy dolgokat — a tömegeket, a történelmi falatokat, az eszmények boszorkányfőztét — nehezebben veszi be a természetünk. A jó minap, végigsétálva az Andrassy-ut fakoczkáin, derüs csodálkozással néztem el, fekete kabátos, czilinderes, jól megberetvált, tyukszem-kivágott urak és rózsaszín-ruhás hölgyek hogyan kocsikáznak ki az állatkert megnyitására, mintha Lendl Adolf e szent napon a puszkapor fölfedezésére hitta volna össze őket. Nagyjában ugyanekkor az emberek ezrivel verődtek össze a csatáros körutakon, lesve a sürgönyt, a magyar football-csapat hány labdát röpitett az angol kapuba. És ugyanilyen aggodalom, várakozás, a nagy idők lehellete övezi a délczeg, négylábu Kokorót, amint Hamburg kurta gyöpén küzd a német derbyért, s ugyanily pir ül az arcunkra, utnak bocsájtván a magyar stafétát a stockholmi olimpiádra. Csupa velencei

apróság, a nap libbenő szárnyaihoz csatolt tarkaság: mégis egyenesen odavezet a lelkünk legközepébe, az érdeklődés — minden emberi kultúra legfőbb forrásának — velejébe.

Igen; körülbelül ez a naiv érdeklődés, ez a becsületese kíváncsiság és ragyogó exaltáció magyarázta meg előttünk annak idején Krisztust, Mohamedet, az emberi méltóságot, a tudomány küzdelmeit, az alkotmány és a szabadság fejlődését, a művészet kardcsörtetéseit. A vágy, gondolatban azonosítani magunkat mások neves tetteivel, fejlesztette nagyra a nemzeti érzést, a közösség tudatát, ez hozott körünkbe oly fogalmakat, amelyeket részben nem értettünk, részben nem is sejtettünk. Sőt még egy lépéssel tovább mehetünk. A nagy dolgok hipnózisa talán még nagyobb művelődéstörténeti tényező, mint a tettek maguk. A vértanuk meggyőződése akaratlanul eltörpül a pózuk nagyszerűsége mellett; a gályarabok éneke tulharsogja a wartburgi elmélkedéseket. A nagy gárda idomitott adomái, a francia forradalom rossz versei ma is versenyt futnak Mirabeauval, Robespierre-rel és Napoleonnal. A külsőségeknek nemcsak jelentőségük, de varázsuk is van a tömeg szempontjából, ez magyarázza meg jogosultságukat. És ez magyarázza meg, hogy a külsőségek — jobb híjján — néha ártatlan aranyport takargatnak, s a tömeg mozgalmá nem egyszer fordított lavina, amely mentől messzebbre halad az idők mesgyéjén, annál kisebb, szürkébb és törékenyebb lesz. Egy év, egy hónap fordul, és Kokoro, az olimpiád, a football-csata, az állatkert, sőt a Magyar Színház kirándulása préselt virág lesz, amelynek már csak növényteni értéke van, a hozzá fűződő nemzeti szálacsákak elszakadtak.

Hogy manap a könnyebb fajsúlyú dolgok verődnek az érdeklődés középpontjába, nem ijesztő tünét, sőt az adott esetben talán megnyugtató. Ha a kiaszott néposztályok, a csirájukba fojtott existenciák, az éhes hólapátoló, a szellemileg tultermeltek, az élettől degradáltak: e tömördek sok réteg és probléma, amelyet itt látunk magunk körül a főváros füledt levegőkörében, folyton és következetesen a maguk ügyén gondolkodnának s a maguk nyomorúságát a történelem kerekébe kapcsolnák: vagy mind menten föbe lőnék magukat, vagy szörnyű fölforduláshoz vezetnének. Szerencse, hogy nem tudják, hol állnak; szerencse, hogy a tömeg szerepét játszzák, és nem csapnak föl maguk is hásszerelmeknek. Ahogy ostoba szerencse, hogy a tűz, a víz, vagy akár a konfliktus nem jut öntudatra és nem látja át, hogy voltaképpen ő az erősebb, hanem beáll szerény staffagenek az Élet Beőthy Lászlóinak szinpadára.

Azt lehet mondani: ameddig a tömeg nem önmagában keresi a problémákat, hanem a földi lét egyéb, könnyebb bordázatu dobogóin, s ameddig kedvét leli alázatos tömjénezésben, ártatlan mókákban, szóval nem csinálja, hanem félénken követi a történelmet, addig nincsen semmi baj. Ma az extázis, a tulhevültség, az események megkívánása, czélszerű villámhárító talál: az energia kimerül a tapsolásban, színházi hírek tulbecsülésében és malom alatti politikusok, galvanó-

plasztikailag kifőzött Marat-k fölmagasztalásában. A baj csak akkor kezdődik, ha a tömeg e tarka foszlányokon, tüzijátékokon egyszer mosolyogni kezd és madársalátát, meg czirkuszi játékok helyett hust és vért kíván meg. Akkor elmondhatjuk Csernátonyval, hogy: Look out! Attention! Caveant consules! Addig azonban nyugodtan simogathatjuk a nagy gyermek aranszőke haját és helyeslőleg bólinthatunk, hogy kedvét leli a papiros-csákókban és kócczal bélelt bábukban. A történelem bizony szunnyadoz; Justh Gyula szilaj rikoltása csak altató nótá a fülében.

Syrion.

Tej.

Egyhelyt áll tavaszi fényben
a tejszinü reggeli lég.
Nem, nem lehetek tunya én sem,
már pörg a sok utczai nép.
Fölkelni! öreg csont, vak álom,
vidulni az élet szemén!
Jaj, szebb a világ, mint az álom,
már későn, de elhiszem én.

Lent szaglik a friss, üde harmat,
a vérszülte, friss tejital.
A czinköcsögök hasa fénylik
és az égről a nap lerivall:
Tej, tej foly a zsenge mezőkön,
tej, tej a nagy izmos világ!
A tej csupa áldott fehérség,
csupa vér és csupa virág.

Tetején tejüvegből nagy ernyő:
ott a vásárcsarnok liheg.
Kölönczbe szoritva gyümölcsök
és pattogó, friss kenyerek
fölpupozott kis talyigákon:
hadi tűzbe futó kocsisor...
Tej, tej foly e hosszú világon
s vért indit ez isteni bor.

Odébb malacz oldala tátong,
mint rózsa, oly rózsaszínűn.
Kis borjak gerince fejerlik,
mik hiztak a drága nedűn.
Tej volt, mi most csontja velőnek,
tej és vér: piros szín és fehér.
Tej a forrása minden erőnek,
mely a földtől az égig felér.

Én is: anyatáj tagadottja,
én is tejes izt siratok..
Nincs gyermekem, nincs feleségem,
tejet csak buban ihatok.
Tej, forró folyam, tüzes áram,
nyugalmas elszenderedés:
csurogi be fakult ereimbe,
tej, szenderedő feledés...

Somlyó Zoltán.

Fairy.

Irtá: LOVIK KÁROLY.

Az utolsó beteg is eltávozott, a rendelőóra véget ért. Balázs doktor eloltotta a kora délután óta égő villamoscsillár körtéit és a homályban kimerülten ült le egy karosszékbe. A széles ablakokra kívülről élesen rajzolódott rá a téli este, aczélszinü égboltjával, fehér háztetőivel, bent a kandalló terjesztett gyér világosságot s néha a padmalyon végigszaladt az utczán tovasiető kocsik lámpájának a fénye. Az orvos lehunyta szempilláit s úgy élvezte a pihenést; reggel óta dolgozott, kórházakat, betegeket látogatott s alig ért rá megebédelni, mikor már a várba hívták egy nagybeteg püspökhöz, akinél viszont egy bankár csipte el s vitte magával városligeti nyaralójába. Aztán a rendelőóra következett, egy csomó képzelődő és komoly beteg, az élethez makacson ragaszkodó öreg és fiatal, hisztérikus fővárosi és viasz-sárga vidéki asszonyok, csupa megfejteni való kérdés, amelyek próbára tették megfigyelő képességét és tudományát.

Hajdan Balázs föl se vette az ilyen napokat, a sors vasidegzettél és törhetetlen akarattal áldotta meg, de az utolsó években már többször kezdte érezni a kimerülést; a szellemi munka gyorsan kifárasztotta, egy-egy operáció után nyugalomra volt szüksége, s a nyári vakációhoz néhány heti téli pihenőt kellett csatolnia. Ez az idők jele volt, az öregedés hirnöke; néha a délutáni órákban az orvos már oly türelmetlen volt, hogy a kifogni nem akaró betegeket szinte ellenségeinek tekintette, a rendelőóra után gyakran erősen fájta a feje, úgy hogy az estéje, melyet tudományos buvárlásainak szánt, kárba veszett. Ma még a szokottnál is kimerültebb volt, agyára ólomként nehezedett az elvégzett munka sulya, behunyt szempillája mögött kék és piros lángok lobogtak s az ajka, mint a lázas emberé, ki volt cserepesedve.

A lakásban mély csönd uralkodott. Az inas tudta, hogy az orvost ilyenkor nem szabad zavarni s azért gondosan örködött, nehogy valaki a rendelőszobába jusson. Balázs félóráig a karosszékben pihent s azután föl akart kelni, hogy átmenjen a dolgozószobájába. De míg egykor a munka vonzotta, előre izgatta, most semmi kedve sem volt dolgozni, s úgy vélte, legjobb volna lefeküdni a pamlagra és aludni. Párszor föl és alá járt a tágas teremben, hogy leküzdje ezt az érzést, aztán újra fölgyújtotta a csillárt. A fehér fény nyomán a homályból újra előlépett a szoba rideg fegyverzete: az operációs szék, az orvosságos üvegekkel telerakott asztal és a régi orvosokat ábrázoló rézmetszetek.

— Milyen rideg ez a szoba — gondolta magában. — Sehöl semmi, ami az agyat felfrissítse, a lelket megnyugtassa, csupa hidegség és józanság. Ha legalább egy rossz tájkép, vagy egy cserép virág akadna benne, ami a szemet elszorakoztatná és az embernek másról beszélne, mint betegről, kötelességről és munkáról!

Egy pillanatra elgondolkodott, aztán gyors elhatározással átment a dolgozóterembe. A kandallóban már lobogott a tűz, a villamos lámpák éles fényt vetettek az íróasztalra. A szobában példás, szinte bántó rend uralkodott, a fali polczok könyvei ridegen, mint a katonák, sorakoztak egymás mellé, a műszerek hideg aczéla csillogott, egy nagy angol óra komolyan, a pisztoly kaka-sára emlékeztető csettenéssel jelezte a perczeket. Balázs rosszkedvűen nézett körül, itt is minden a munkáról beszélt hozzá, az elvégzett és elvégzendő feladatokról, amelyek nap-nap után serpenyőre tették tehetségét, megfeszítették az idegeit, kiszívták akaraterjét. Ebben a rideg környezetben töltötte el élete javát, ez a komor óra serkentette az idő kihasználására, ezek a néma köny-

vek és preparátumok voltak társai a létben, ez a komor íróasztal lánczolta le évek óta rabként. Körüljártatta tekintetét és keresett valamit, ami kiváljon ebből a nyugodt, rideg társaságból, valamit, ami ne legyen okos, következetes, könyörtelen, ami levegőt adjon, ami nap-sugárként szaladjon végig a tudás hideg szikláin, de nem talált semmit, a nagy szobában nem volt egy tárgy, amely ne a hivatása kemény törvényére emlékeztette volna.

Lassan, fáradtan odament az íróasztalhoz, leült és kezébe vette a tollat. Sóhajtva fogott bele az első mondatba, mikor az ajtó kinyitott és a küszöbön egy karcsu, szép asszony alakja jelent meg, Az orvos elkésett beteget sejtve, rosszkedvűen nézett a belépőre, de aztán egyszerre felderült az arca és az ajkáról meglepve röppent el ez a szó:

— Fairy!

Az asszony könnyü léptekkel sietett feléje és megszorította a kezét.

— Igen, Fairy — mondta mosolyogva — és pedig egyenesen Marseilleből.

— És egy szót sem irt — szölt Balázs, pillanat alatt elfeledve fáradságát és kedvetlenségét. — Még csak azt se tudtam három hónap óta, hol jár? Illik ez régi barátokhoz?

Az asszony otthonosan ült le és egy csomó orvosi könyvre dobta illatos karmantyuját. Látszott, hogy nem először jár itt és nem törődik a világ ítéletével.

— Meg akartam önt lepni — szölt, aztán kivett az övéből egy délvidéki nagy ibolyát s odatűzte az orvos kabátjára. — Ime a bizonyosága, hogy gondoltam magára. Triesztől idáig ápoltam, hogy el ne hervadjon.

— Maga mindig figyelmes, Fairy, — szölt az orvos, hálásan csókolva meg az asszony kis kezét — és mindig a régi marad.

— Mindig, kedves barátom. Remélem, nem jöttem rosszkor?

— Milyen kérdés! Tegye le a kalapját és gyujtson rá. Soha jobbkor nem érkezhetett volna!

Ez az asszony, akit Balázs őszinte örömmel fogadott, sajtóságos karakter volt, akiben sokan különcséget is kerestek. Jó családból származott, előkelő nevelést kapott, a legjobb körökben forgott, de aztán egy napon fölcsapott művésznőnek és egy klasszikus operetben olyat bukott, amelyet csak az erősen egyéni lelkek tudnak. Még egy szerepet játszott el s abban, ha lehet, még rosszabb volt, azzal búcsút vett a színpadtól. Egy emléke maradt csak róla, az, hogy a Flóra nevet a divatosabb és szebb Fairyvel cserélte föl. Pár hónapig senki sem tudott róla semmit, akkor férjhez ment egy dús-gazdag bécsi gyároshoz, akitől azonban a nászéjszakán megszökött. Mint elvált asszony újra nagy házat vitt, sok udvarlója akadt, majd gondolt egyet, elment Angolországba és ott festeni kezdett tanulni. Az első képnél itt se vitte tovább, eldobta az ecsetet és félévet vidéken töltött, ahol hamuszürke ruhában járt, iskolát épített, abban is tanított s betegeket gyógyított. Ugyanott megismerkedett valami falusi földbirtokossal, kinek az egyéniségét és szívét ugyan becsülte, de a pipaszagától és vizsláitól viszont irtózott, s így újra utnak indult, bekalandozta a félvilágot és ismerősei hol az Atlanti-oczeánon, hol Párisban, hol a norvég partokon találkoztak vele. Jellemére vonatkozólag az volt az általános vélemény, hogy kiszámíthatatlan, szeszélyes; ma gyöngéd volt ahhoz, akit holnap gunyja ijjáival lenyilazott, a férfiakban pedig, akiből sokat elfogyasztott, olcsó játékszer keresett: némelyiket azonnal részeire bontotta és aztán ellökte, mást megőrzött, ahogy sok asszony elteszi a gyermekkori babáját, anélkül hogy e tárgyaknak maradandóbb értéket tulajdonítana. Hogy különös vi-

szonyainak volt-e más alapja is, senki sem tudta biztosan; sokan azt mondták, hogy Fairy romlott lelkű hölgy, mások azt állították, hogy tiszta mint a sirály, amelyhez nem tapad a vizek hinárja.

Balázs és Fairy között furcsa barátság állott fön. Évekkel ezelőtt történt, hogy összeakadtak s az asszonyt mód nélkül érdekelte ez a mindig komoly, mindig kötelességtudó ember, aki szentségnek fogta fel hivatását. Akkor sokat lehetett őket együtt látni és az orvosban őszinte vonzalom fejlődött az asszony iránt. Pár hétig tartott a barátság, aztán Fairy egy napon így szólt Balázshoz:

— Kedves jó barátom, én most az egyszer nagyon okos leszek és magának is annak kell lennie. Ne mondjon tehát ellent és adja ide kezét, vegyünk bucsut egymástól. Ne tiltakozzék, ennek így kell lennie, mindketőnk érdekében... Eddig nagyon jól megvoltunk egymással, tiszteltük a kölcsönös indulatainkat, érdekelt a lelkünk, vonzottak a sajátosságaink. Önnek tetszett egy különös asszony, akiről annyi rosszat és furcsát beszélnek, aki mindig kiszámíthatatlan s éppen azért érdekes; nekem pedig tetszett egy férfi, aki csupa szorgalom, lelkiismeret és akaraterő. Eddig még mindketten megőriztük jellemző tulajdonságainkat, de most már attól félek, hogy nagyon belepillantunk egymás lelkébe, hogy nagyon meg találjuk egymást szeretni s aztán megenni. Ha ön egyszer a higgadtabb látogatás óráiban azt találja felvetni maga előtt, vajjon méltó vagyok-e én tulajdonképpen az ön becsülésére, azt a választ fogja kapni, hogy ez a furcsa multu asszony inkább csak futó kalandra alkalmas, míg most még a különbségeim is tetszenek önnek, mert újak, eredetiek és talán kedvesek. Viszont ha már én egyszer úgy találnám, hogy a maga szorgalma, lelkiismeretessége és akarateroje, amelyet annyira bámulok, alárendelődik egy könnyű lelkű nőnek, akiért esetleg még ostobaságra is hajlandó volna, becsülésem talán abban a pillanatban megszűnne. Szakítsuk hát félbe ezt a regényt, hagyjuk meg kellemes emlékek, amely egy szép lelki kirándulás volt, és vegyünk egymástól bucsut.

Balázs e szavak után meglepetve nézett volt Fairyre.

— Ne lássuk többé egymást? — kérde elborultan. Fairy mosolygott.

— Viszont fog látni, de hogy mikor, azt nem mondom meg. Azt akarom, hogy öröme legyen a viszontlátáskor. Isten vele! Bizza rám, hogy ez jól van így.

És Balázs minden ellenkezése daczára az asszony eltávozott, harmadnapra már hajón ült és egy jókedvű festő-társaságban vitorlázott Algir felé.

Ez időtől fogva az orvos és Fairy viszonya még sajátságosabb lett. A férfi hónapokig nem látta barát-nőjét s szinte már kezdett róla megfeledkezni, mikor egy nap könnyű kopogtatás hallatszott az ajtón és Fairy mosolygva, mintha tegnap járt volna itt utoljára, belépett barátja szobájába, széjjeldobálta komoly könyveit és jókedvű fényvel övezte a rideg butorokat. Akkor hetekig gyönyörködtek egymásban, vonzották egymást, mint az ellenkező sarkok, de az első pillanatban, mikor ez a viszony bágyni kezdett és a hétköznapiasságba vedlett volna át, Fairy mosolygva húzta fel a keztyűjét és eltávozott — az északi tengerhez, vagy a portugál hegyekhez. Az orvosnak eleintén furcsának tetszett ez a személy, de aztán beletörődött, sőt meg is kezdte érteni. Tényleg, a Fairy bohóságainak volt benső értéke, az, hogy soha meg nem unhatták egymást, soha le nem járták magukat és nem fődözték fel kölcsönös apró fogyaté-kosságaikat, amelyeket az együttélés domborit ki. Nem váltak egymás terhére, a férfi nem ismerte meg a Fairy kaczárságát, ingatagságát, könnyű gondolkodását, az asszony nem látta meg a tudósok gondját, szürkeségét,

fáradtságát; az alatt a pár nap alatt, míg együtt voltak, kedvesek, előzékenyek, kellemesek voltak és az ujdonság ingerével érdekelték egymást. Ha Fairy elutazott, az orvos újra zavartalanul látott neki a munkának, dolgozott, fáradott, munkájának élt, a kötelességeit teljesítette, míg aztán újra megjelent a küszöbön a karcsu asszony és friss színekkel megrakva borult a vállára...

Évekig tartott ez a különös viszony és üdén őrizte meg az egymás képét úgy a férfiban, mint az asszonyban. Fairy nemcsak mintha azt tudta volna, mikor kell bucsuznia, hanem azt is, mikor jöjjön újra a kellő perczen, így most is, amikor Balázs a nehéz napi munka után fáradtan ült íróasztalánál.

Az asszony mosolygott.

— Tetszem még? — kérde, a két kezét Balázs vállára téve. — Nem felejtett el?

— Még mindig tetszik — felelt az orvos és úgy rémlett előtte, hogy Fairy az az éltető elem, az a szín, az a cserépvirág, amely az imént még a szobából, az életből hiányzott. Most, hogy az asszony mosolyogva, könnyelműen ragyogva ült a komoly könyvek, rideg butorok közt, a levegő egyszerre megtelt orgonaillattal, az ólmos tárgyak színt kaptak s az előbb még hideg villamos-fény a nap melegével siklott végig Fairy ibolyaszín ruháján. A munka zsarnoki kezé megbénult, a szüntelen akarástól, cselekvéstől kimerült agy fölfrissült és Balázs szeretettel jártatta végig tekintetét vendége karcsu termetén.

Az asszony fürkészve nézett az orvos arczába.

— Beteg volt? — kérdezte, végigsimitva Balázs sápadt homlokát.

— Sokat dolgoztam — felelt a férfi és szeme előtt ismét fölelevenedett az a bántó néma árnyék, amely már hónapok óta nyomon kísérte s béklyókat rakott a kezére. — Valamikor azt hittem, hogy a munka csak játék, szórakozás, amelylyel nem lehet betelni, de most... Fairy, bizony úgy érzem, hogy öregszem.

Az asszony kételkedően rázta meg a fejét.

— De igen, igen — erősítette az orvos. — Néha azt hiszem, hogy össze kell esnem a fáradtságtól, hogy nem megy tovább és minden akaratomat meg kell feszítenem, hogy tovább dolgozzam. És nincs meg az a kedvem sem, mint azelőtt, amikor szerencsétlen voltam, ha egy napig nem élhettem a munkának. Ma már, ha lehet, megcsalom magamat és hol ezt, hol azt a feladatot sikkasztom el.

Egy ideig hallgatott, aztán elborulva így fejezte be:

— Érezni kezdtem, hogy elég volt a munkából, hogy a lelkem többet mivelt, mint amit a testem elbirt. Fairy, — tette hozzá halkán, mintha félne, hogy valaki meghallja — gyűlölni kezdem ezt a szüntelen iparkodást, dolgozást, amely kiszívja csontjaimból a velőt... utálom ezeket a hosszú aknamunkákat, amelyeknek fullasztó sötétségében hetekig kell vándorolnom, hogy egy csöpp aranyat leljek... bánt a tudat, hogy nekem mindenki-vel kell törődnöm s magamnak nincs senkije, aki ezt a sötét házat kivilágítaná, fölékesitené. Nekem nincs ott-honom, nincs nyugalom, csak szüntelen munkám, amely jégmezőket, sziklatorlaszokat épít körültem.

A vendég elgondolkodva nézett az orvosra, akinek barázdás arcza, őszülő haja megerősítették szavait. Az utolsó években Balázs tényleg megöregedett, elvesztette azt a kemény biztonságot, amely ifju korában szinte szoborszerűvé tette alakját. Míg azelőtt hideg és pontos volt, mint a gép, amely könyörtelenül halad a maga fizikai útján, arczán most ideges vonások látszottak és a tekintete gyakran nyugtalanul szökött egyik tárgyról a másikra.

— Maga még fiatal ember — próbálta az asszony Balázst vigasztalni. — Nézze csak, köztünk korkülönbség alig van, hiszen magának ezt is elárultam. És tekintsen rám, én még mindig oly fiatal és jókedvű vagyok,

mint annak előtte, sőt talán még inkább kedvemre van az élet, a bolyongás, a legapróbb dolog is érdekel és néha úgy tetszik, mintha most jönnék haza az intézetből, frissen, ifjan, csintalanul... Miért volna hát maga öreg?

— Maga okosabban élt, mint én, Fairy.

— Én? — nevetett az asszony. — Lásna, ezt az ellenségeimnek kellene mondanía, akik azt állítják, hogy oktalanabb nő még nem járt e földtekén. Hogy éltem volna okosan, én, aki soha nem tudtam, mi a következetesség, a rend, a fegyelmezettség, aki vakon engedtem a lelkem minden árnyalatának és soha nem bántam meg semmit?

— Talán épp ez az oka, hogy fiatal maradt!

Fairy mosolygott. Tényleg még mindig az a szép, kívánatos nő volt, aki egykoron, minden mozdulata az erőt, az életkedvet hirdette, a szeme világított, mint a déli napsugár és az arcza napbarnította volt, mint a fiatal lányoké, akik nem törődnek az ernyővel és fátyollal. A szoba megtelt a hangulatával, egy jókedvű, gondtalan lélek derülségével.

Balásznak úgy tetszett, hogy az asszony szebb, mint valaha, s megfogta a kezét.

— Gondoltam valamit, Fairy — mondta egyszerre határozottan. — Nekem úgy tetszik, hogy a sors mégis csak egymásnak rendelt bennünket, egymásnak, úgy hogy soha ne szakadjunk el... Fairy, maradj itt örökre!

Az asszony fölriadt.

— Örökre? — szólt ijedten. — Hova gondol? ... Ne is mondjon ilyet, ez a megállapodásunk ellen van, ez száz okból lehetetlen!

Az orvos tiltakozott.

— Miért ne lehetne ön mindig itt, hogy megvilágítsa ezt a komor házat? Miért ne élhetnék én is úgy, mint a többi ember? Ennyire minden halandónak joga van.

Fairy fölkel a székről.

— Ne beszéljünk erről — szólt, kérőleg nézve Balászra.

— De beszéljünk — kívánta a férfi. — Nem szoktam könnyelműen nyilatkozni, s ha már szóba hoztuk, hát tisztázzuk ezt a kérdést.

Az asszony elkomolyodott.

— Ez nem lehet az ön megfontolt szándéka, ezt csak a pillanatnyi hangulat adja az ajkára... És nem szabad az életet, úgy-e, perczek eseményeiből megítélni?

Balás nyugtalanul intett a fejével, aztán így szólt:

— Mondja meg hát ön is a véleményét, ennyit legalább megérdemlek!

— A véleményemet? — mosolygott Fairy. — Nekem nincsenek véleményeim, csak érzéseim. Ezek pedig azt kérdik: hogy illenénk mi ketten össze? Mi lenne ennek az életnek a vége? És a válasz az, hogy: félév alatt megünnánk egymást, mert két egymással merőben idegen lélek találkozott, akiket csak a külsőségek vonzanak. Ön Fairyben a bohó, a könnyelmű, a gondtalan nőt szereti, aki nem törődik, mit mond róla a világ, ha este egy férfi lakására megy el; aki önnek soha gondot nem okozott a lelki tulajdonságaival, a nagyravágásával, az ábrándjaival; aki elszökött mellőle, amint látta, hogy kezd terhére lenni; aki ügyesen tudta kitölteni a szórakozásra szánt óráit, és akinek viszont jól esett, hogy van valaki, aki nem töri le akaratát, szabadságát, hanem meghagyja tarka pillangónak, amely jókedvűen szálldogál a napsugárban. De mélyebb tartalmat ne keressen Fairyben, Fairy nem asszonynak való és Fairy nem akarja, hogy valaki észrevegye, hogy a szive nem képes nagy érzésre és a lelke hijján van a mélységnek, az állhatatosságnak, a lebilincselő erőnek. Mert Fairy büszke rá, hogy szabad, tarka lepke és Fairy nem szégyenli, hogy multja van.

Balás türelmetlenül rázta a fejét.

— Mindezzel nem törődöm, — szólt makacsan — a kérdés itt csak ez, szeret-e, vagy sem?

Az asszony kitért a válasz elől.

— Hígyjen nekem, Balás — mondta szinte kérve. — Én jobban ismerem magamat és önt is, semhogy ne tudnék tisztán látni... Én nem való vagyok feleségnek és ön se férjnek... Az ön hitvese a hivatása, aki talán most egy órára nem érdekli, de aztán újra büvös erővel fogja vonzani és elkülöníteni attól a furcsa asszonytól, akit csak addig szerethet, míg különösnek, eredetinek és rejtélyesnek talál. Én egy csinos csécebecse vagyok, amelyet az ember néha levesz a polcra, aztán hónapokig rá se néz, de nem hitves, aki tartalmat, erőt, hitet adjon...

Balás megfogta az asszony kezét.

— Szeret, Fairy? — kérdezte keményen. — Erre az egyre feleljen.

Az asszony ránézett az öszülő férfira, aki sápadtan állt előtte.

— Szeretem — mondotta egyszerűen — és talán soha senki sem szerette önt úgy e világon, mint én.

— Akkor akarom, hogy itt maradjon — szólt az orvos nyugtalanul. — Akarom és parancsolom!

Fairy lehajtotta a fejét. Sokáig nem szólt semmit, aztán sápadtan fölkel és kezét nyujtotta a férfinak.

— Ha ön kívánja, — szólt — úgy maradok... Csönd volt a szobában.

Balás a jelenettől fölízgatva járt föl és alá, az asszony pedig újra visszaült a székre és maga elé mélyesztette tekintetét. A lelke tele volt borus sejtelmekkel s a szívében valami azt sugta, hogy mindez nincs jól, hogy a jövő komor eseményeket hordoz méhében, hogy mindennek nem lett volna szabad megtörténnie. És amint agyában a gondolatok egymást üzték-kergették és bensejében újból kidomborodott a kép, amelyet a férfi elé rajzolt s amelyet az nem értett meg, két szem előtt lassan elborult a világ s pilláin könnycsepp jelent meg. Ugy ült ott a karosszékekben szomorúan összegubbaszkodva, mint a fecske, amelyet társai nem vittek magukkal őszi költöző utjokra s a szíve sajgott belé.

Balás elkomorodva állt meg előtte.

— Fairy, — szólt, az asszony vállára téve kezét — mi baja, Fairy? Miért sir?

Az asszony nem válaszolt. Egy pillanatig magába fojtotta érzéseit, de aztán a könyei újra megindultak, elborították arcát s a szíve azt a fájdalmat érezte, mintha nagy szerencsétlenség érte volna, mintha ez órában mindörökre, visszavonhatatlanul elszakadtak volna egymástól.

Toll és tör.

— jun. 21.

MINDEN CSODÁLATUNK és bámulatunk a néppártté. Ez a párt lefelé forradalmi, fölfelé lojális. A képviselőházban küzd a demokratikus reformokért, harczba száll a kormánnyal s abszolutizmusnak bélyegzi az egész mai rendszert. Ez a párt közkatonáinak és őrmestereinek a politikája. Egészen más a tábornokok politikája a főrendiházban. A püspökök egytől-egyig lojálisak s a főrendiházban mindent megszavaznak, amit a közkatonák és őrmesterek megobstruálnak a képviselőházban. Nagyszerű taktika. Jóban maradnak a néppel s barátságot tartanak a koronával. Ezt

üzleti nyelven minden eshetőségre szóló biztosításnak nevezik. Ha a nép győz, — jó. Ha a korona győz, az is jó. Ők mindenképpen jól járnak, s ez a fő. Még egyszer mondjuk: minden csodálatunk és bámulatunk a néppárté, mely két széken ül s mégsem esik a földre.

A FŐKAPITÁNY UR Ő MÉLTÓSÁGA kétségtelenül nagyon ambiciózus és erélyes ember, csak van egy igen nagy hibája: nem tud disztíngválni. Disztíngválni pedig muszáj, még a rendőrségnél is, mert különben olyan súlyos felsülések következnek, mint amilyenekben éppen most volt alkalmunk gyönyörködni a főkapitány urral kapcsolatban. A főkapitány ur a rendőri eljárás alapelvét tette a letagadási rendszert. Szép és jó elv, csak hogy nem egészen új, de viszont nagyon helyén van annál a hatóságnál, amelynek hivatása, hogy a közkerékcserő legyen. Szép és jó elv, de nem minden esetben alkalmazható, és annak, aki helyesen akar élni vele, legalább azt kell tudnia, hogy mi a különbség Ertsey Péter és Bedi András között. Ertsey Péter — ur, Bedi András pedig rendőr. Ha pedig az ur cselekszik valamit, azt be kell vallani, és a büntetendő cselekmények csak akkor titkolandók el, ha rendőr az elkövetőjük. Ezt feltétlenül tudnia kellene annak, akinek az a hivatása, hogy a közbiztonság fölött őrködjék. Mert a közbiztonság csak titkolódzással és letagadással tartható fenn. Már mint a magyar közbiztonság.

A JOGÁSZOK NEMZETE nagy zavarban van! Az ország első bírái felszólták a főrendiházban a paragrafusok villanyos égőjét, de — csodák csodája — rövidzárlat támadt és a sötétség még nagyobb lett. A királyi Curia elnöke törvénysértésről beszélt, illegitím törvényhozásról, atrocitásról a viczeclnök pedig kijelenti, hogy törvényteleneségről, szabálytalanságról szó sincs, a formális jogon se esett csorba, ami történt: helyesen történt. De jött a közigazgatási bíróság elnöke és azok mellé adta a voksát, akik szerint az a bizonyos jogfolytonosság megbénult. Mit tett Isten? — jött a királyi ítélőtábla elnöke és a kaurmánynyal szavalt. És most senki se tudja, hogy áll a bál — a Justitia szalónjában. Mert a háziasszony jóelőre bekötötte a szemét: hogy egész biztosan ne találja el — ő se — az igazságot. És amint hirdelik, éppen ez okon ő maga foglalja el a helyét a főrendiházban és Günther, Wlassics, Vavrik és Csathó megszűnnek ilyképp a látóvonalból lenni.

NAGY SÁNDOR KÉPVISELŐ URRÓL egy budapesti újság megírt egyet-mást; igaz volt-e, amit irt, nem-e, helyénvaló volt-e, nem-e, azt mi itt nem kutatjuk. Bennünket a Nagy Sándor ur előlétele a Kijárat felé fordított oldaláról se érdekel; vulgárisan: semmi közünk hozzá. Nagy Sándor urnak azonban érthető okokból több köze volt hozzá, és minthogy úgy találta, hogy a cikk visszavonandó, — tessék megérteni: nem megczáfolandó, hanem visszavonandó — megleste az utcán a lap szerkesztőjét, és amikor az kijelentette, hogy nem hajlandó eleget tenni a Nagy Sándor ur visszavonató parancsának, előrántotta a revolverét... És most beszéljünk egy kicsit másról. Minden józan ember támogatja a kormányt, amikor a parlament anarchiájának véget akar vetni, és akinek a feje nincs pártcsavarra berendezve, az siet a kormány Carpathiájára, hogy a parlamentárizmus sülyedő Titanicját kimentse az obstrukció hullámaiból. Ma már az egész ország tisztában van a kormány nemes intencióival, kivéve egy pár kormánypárti képviselőt.

E kivételek azt hiszik, hogy most az ellenzéki vadság helyébe az ő vadságuknak kell következni, azt hiszik, hogy a parlamentből kivezetett anarchiát ki kell telepíteniök az utcára, azt hiszik, hogy miután a parlament létbizonyosságát a kormány helyreállította, most utcai garázdálkodásokkal kell megszüntetniök a polgárság létbizonyosságát. Azt hiszik, hogy a csendőrséget az ő védelmükre koncentrálták Budapestre: nem a rend kedvéért, hanem a rend ellen. Fel kell világosítani ezt az egy-két urat, hogy a revolveres munkás rendbontása semmivel se elitelendőbb, mint a revolveres képviselőké.

A NÉMET KÖLTÉSZET új ággal bővült. A magyarellenes mozgalom ugyanis, amely eddig csak politikai érzéseket gerjesztett, átcsapott a szépirodalomba. Egy derék szász, Gräser volt a felfedező s új ideáihoz mindjárt befogta a családját. A hiradás azt mondja, hogy melodramát játszottak: Gräser ur magyarellenes szonetteket olvasott fel, amihez a felesége asszisztált. Azonban éppen az asszisztencia körül volt hiba: a leipzig-i rendőrkapitány ugyanis furcsának találta, hogy a költő neje meztelenül hagyta a czombjait s a poézisnak ez új ágát mindjárt betiltotta. Mi azonban azon törjük a fejünket, hogy miért történt a bétiltás? Nekünk nem árt, kibirunk mi utóvégre jobb költőket is, mint Gräser ur s emellett ő Leipzig-ban működött, holott a többiek közelebb vannak hozzánk. A verslábak jók lehetnek. Valami azonban fölösleges lehetett a rendőrség szemében: vagy a poézis, vagy az új ideák, vagy Gräser ur. Az új vállalkozás nem járt sikerrel: versekből nem lehet ma már megélni.

Krónika II.

Játék.

— jun. 21.

Igaza van Feketehegyi Miklós öfelségének: ha egyebet nem, miért ne találjanak az idegenek játékbarlangot az ő fővárosában? S ezerszer igaza van: miért lenne bolond s a szent erkölcs nevében Monte-Carlóba küldené a játékosokat, mikor neki sokkal több haszna van abból, ha Monte-Carlo őhöz küldi?

Persze, Miklós ur öfelsége egy balkáni király, balkáni erkölcsössel. De ott van közvetlen szomszéd-ságunkban Abbazia, mely a civilizáció körébe vonta e beste vegetációt is és szintén azzal virágoztatja fel magát, hogy kaszinót teremtett az idegeneknek, azaz azoknak, akik játszani akarnak. Elegáns termekben az emberek arra kíváncsiak, hogy a nekieresztett labdá a rendelkezésére álló kilencz lyuk közül melyikbe fog bebujni, s eszerint vagy nyernek, vagy veszítenek pénzt. A játékbarlang lakói pedig elégedett és békességes viszonyok között élő polgáremberek, senki sem lövi magát főbe, senki sem játszsza el a sikkasztott pénzeket, mert husz koronánál többet nem szabad tennie, ő maga pedig átlag két korona erejéig próbálja ki a guruló labda szerencsehozó képességét. S a két koronájáért sokszor abban az élvezetben is részesül, hogy sprengolja a bankot. Mert e szerint a labda-rendszer szerint a bank is sokszor veszít s elméletben veszíthet mindig is.

A Balkán és Abbazia között fekszünk mi a mi igen sajátságos, szinte moral insanity morálunkkal. Minálunk valamikor minden miniszterelnök két kézzel tiltakozott minden ajánlat ellen, mely a margitszigeti játékgengedély fejében tétetett. Hogyan? Erkölcstelenség. Bűnös, olykor véres pénz. Mit szólna rólunk Európa, ha nálunk is ruletkezhetik, nemcsak Monacóban. Ellenben ténynek tény, hogy a sok hatósági engedély megáll annál a tételnél, hogy privátklubban a klubtagok elnyerhetik egymás inggombját is, ahhoz a hatóságnak semmi köze. S vannak Szántó-ésetek, miktől magukba szállnak a klubok két hétre, de nincs az a hatósági erkölcs a mindenségnek, mely a játékot beszüntetné.

Az érdekes azonban, hogy míg Monte-Carlo, Abbazia, vagy majdan Antivari arra ügyel, hogy helybeli ember pénze el ne vesszen a bankon, csak az idegené, a mi erkölcsünk szerint mi elveszithetünk bátran mindent, csak arra ügyelünk, hogy a nemzeti vagyron romlásába bele ne keveredjék az idegeneknek luxusra szánt költőpénze. Mert magyar társaskörnek csak magyar tagjai vannak, ott tehát minmagunk pusztítjuk magunkat. Az idegenre ellenben vigyáznak. Ez nagy felebaráti szeretet, de objektíve megállapítva, nagy csacsiság is. Annál inkább, mivel az idegen ezt az ő megóvását a bajoktól unalmasnak minősíti és sokkal érdekesebbnek és kedvesebbnek találja magyar hazánkat, ha nem vigyáznának rá.

Idegent pedig épp úgy akarunk, mint Montenegro királya, sőt még többet. S most ne legyünk szerénytelenebbek, mint Miklós kollégánk. Ez bevallja, hogy Cettinje és Antivari az idegeneket nem igen vonzhatja kulturájával és szórakoztatásaival. Még a hoteljeivel sem. Ezt, noha Budapest hozzá sem mérhető Cettinjéhez, bátran mondhatjuk magunk is. A színházaink csak nekünk szolgálnak, mert magyaros a muzsikánk, meg — de hiszen Bánffy Miklós is azt hiszi — hogy a párisi opera különb. Minden egyéb pedig, enyhén szólva, szintén nem konkurrálhat a művelt külfölddel s ha valaki arra szánja magát, hogy lemond a mindennapi fürdőről, mert a fürdőszobás hotelszoba nálunk még nem találtatott fel, hát tudni szeretné, miért teszi ezt.

Idegenforgalmat pedig mégis akarunk, mert enélkül világvárosnak lenni igen rossz üzlet. Ezért szinte a tenyerünkön fekszik már a következtetés: legyünk épp oly őszinték, de sokkal értelmesebbek, mint Miklós őfelsége, s csináljunk mi is játéklarangot. Ez azután megteremti még a kitünő operaházat is.

Eddig, azt hiszem, közfelfogást fejtettem ki, még azokét is, akik hivatalos felelősséggel esetleg még húzódoznak a felfogás érvényesülésétől. A magam részéről még messzebb mennék s e tekintetben megosztom a felelősséget, vagy az eredetiség dicsőségét egy író-társammal, akit csak rá való tekintetből nem nevezek meg, mert privát-társaságban vallott nézetet, s nem az én dolgom az ő nézetét nyilvánossá tenni, mikor neki napjában is van ehhez lehetősége. Hát én odáig mennék, hogy nem is tennék különbséget idegen és

hazai játékos között s nem is egy játéklarangot teremtenék, hanem hatóságilag engedélyezett játékkermeknek egész sorát, akár minden kerületben egyet. Ennek ellenében pedig feloszlatnák minden klubot, ahol játszanak.

A megokolás igen egyszerű. A játék létező szükséglet, akár a dohányzás. Már annak, akinek. Kielégítése épp úgy ipari feladat, mint akár a gyufa-szükséglet fedezése. A klub pedig arra való, amit alapszabályaiban megállapít s nem játékszükséglet fedezésére, még kevésbé játékszenvedély keltésére.

A játékkerembe okvetetlenül az megy, aki játszani akar, a klubba az is, aki nem akar játszani. S a klub egy otthon, ahová mindenki teljes nyugalommal be mehet, s aki látja, azt hiheti róla, hogy ujságot fog olvasni. A klubtagság voltaképpen fedező lobogója annak, aki a világ szeme előtt nem akar játékosnak szerepelni, a nyilvános játékkerembe ellenben csak bevallott szándékkal mehet. A gyöngék, akik röstélik játékos voltukat, a gyanusak, akiknek nincs elég fedezetük és függetlenségük, azok a nyilvános játékkeremben sokkal több korlátozást találnak, mint a klubban. A hivatalnok, aki egy este többet veszít, mint havi fizetése, kétszer is meg fogja gondolni a dolgot, hogy nyilvánosan is játszzék, mert az existenciájával játszik. A gyöngé akaratlanoknak pedig egész serege meg lesz óva a játékszenvedélytől, ha a klubjában nincs játék, csak a nyilvános játéklarangban. Hiszen tudott dolog, hogy az ember elmegy a klubba ujságot olvasni, vagy tarokkozni, aztán benéz egy pillanatra a bak-szobába, ott tréfából rak egy koronát s holnap már szenvedélyes játékos. Ilyesmi a nyilvános játéklarangban nem eshetik meg, mert oda ember nem megy más célból. Ott előre megfontolt szándék dominál, ez pedig felelősséggel jár. A játékba való csábulás a veszedelmes és ezt a klubok végzik, s a nyilvánosság, az iparszerűség irtja.

Játékmentes száz klub, amennyi nálunk okvetetlenül van és bakozik, s ennek ellenében egy vagy két játéklarang egészen üzleti alapon: az idegenforgalom is meg volna oldva, a magunk autochton erkölcs is meg lenne szilárdulva. Miklós király példaadó fellépése nélkül nem mondtam volna ezt el, de ha nem mondja is el Miklós, ez bizony így van és előbb-utóbb így is lesz.

Kóbor Tamás.

Ha Jézus a szegényekről beszél, egyszerűen személyiségeket ért alatta, valamint ha a gazdagokról beszél, csak azokra gondol, akik nem fejleszthették ki az egyéniségüket.

*

Azt mondják néha, hogy a szépség csak felületes. Meg lehet, de legalább nem annyira felületes, mint a gondolkodás.

*

A hazug célja csak az, hogy gyönyörködtessen, hogy elbájojon, hogy örömet szerezzen. A modern társadalomnak valósággal ő az öszlopa.

Most van az én tavaszom.

Ami még el fog jönni, minden mult lesz,
Betemetve egy csendes temetőbe
És át-fogunk a napsütésből szállni
A permetező langy őszi esőbe,
A tavaszról az őszi temetőbe.

Ami most halk szomorúság bennem,
Abból lesz majd a tavaszi öröm,
Lágy lesz és párnás a durva utam,
Melyen most járva magamat töröm,
A nagy bánatból lesz a nagy öröm...

Szilaj nótákat fogok eldalolni
A multról, a szépről, a fátyolosról,
Mely verni, vágni fogja lelkemet,
Mint hét ágból font szijas ostor,
Mint hét ágból font szijas ostor.

S most átrepülök az én fájó tavaszomba,
Könnyen, mosolygón, dalt dalolva,
De ősszel megint messze szállok
S a rét megint le lesz tarolva
S én sirni fogok dalt dalolva...

Kelen László.

Nagy Sándor Babylonban.

(Regény.)

Irta: JAKOB WASSERMANN.

(8)

Egy felbukkanó halavány árnyék, egy halk üdvözlés és Eumenes ott állott Nagy Sándor előtt, aki kedvetlen meglepődéssel emelte föl fejét.

Lassan, minden egyes szótagot külön hangsúlyozva, azt kérdezte Eumenes:

— Még meddig, királyom?

Nagy Sándor nem válaszolt.

Eumenes, akinek hosszukás, éles arcán állandóan valami belső feszült éberség tükröződött, így folytatta:

— Ha csakugyan meg is feledkeztél volna mindenkiről, aki szeretett, gondolj legalább azokra, akik gyűlölnék téged.

Nagy Sándor felkelt, odalépett Eumenes elé, mindkét kezét a vezér vállaira tette és halkán kérdezte tőle:

— Hol vagyok, barátom? Hová kerültem?

— A nagy folyók között vagyunk — válaszolt Eumenes kissé meglepetten.

Nagy Sándor bicczengett és fatálisan mosolygott. Most, hogy a haja rövidre volt nyírva, kétszer oly magasnak látszott a homloka; mély barázdák szántották keresztül, amikor mondotta:

— Én bizonyosságot akarok, Eumenes.

— Bizonyosságot?

— Mennyi idő telt el? Huzd ki kardodat, hadd lássuk, megrozsdásodott-e már?

Eumenes hátralépett. A szavak torkán akadtak. Nagy Sándor maga elé tűnődött. Mint ahogy az alvó közelében véli érezni a gyilkost, aki fölemelt késsel áll az ágya mellett, olyan nyugtalan volt a lelke és komor indulatok háborgatták.

Előhozatta lovát és kilovagolt a holdvilágos éjszakába. Csodás hangok szálltak a messzeségből, halk dudolás és zümmögés; gyakran úgy rémlett, mintha eltemetett emberek segítségért kiáltottak volna. Az égbolt befelhőzte magát. Helyenkint olyan volt, mintha nyitott sebekkel volna borítva, melyéken kersztülömlött a láthatatlan hold ezüstös csillogása. A tábornokok kihunytak, őrlő csönd és magány terpeszkedett a tájon.

Egyszerre úgy érezte, hogy a ló, amelylyel szinte akaratlanul vitette magát, pillanatonként visszahorkan. Éles, sikoltó nyerítést hallatott és kinyújtott lábakkal belerohant a sötétségbe. Se kiáltás, se kantár nem tudta visszatartani. Patái kaszamódra vágta a fűszálakat. Czombjait a ló oldalára nyomva, fejével és felső testével erősen előrehajolva, tekintetével az éjszakát fürkészve, így ült Nagy Sándor mozdulatlanul. Most már megértette a tudatlan állat céltalan rohanását. Be akarta hozni az elmulasztott napokat, utol akarta érni a pillanatokat, melyek haszontalanul peregtek bele az örökkévalóság tengerébe. A ló messzehangzó éles nyerítése, a vágatás örült gyorsasága elállították Nagy Sándor lélegzetét, felkorbácsolták a lelkét, és amikor a ló szájából kicsapódó habot ott látta fehéríteni a szügyén, lehajlott és megcsókolta a paripa fejét. A róna horizontján felbukkantak a tábornokok: óriási fáklyák. Ott meghallották az ordítást, azt hitték, hogy vadállatok támadták meg Nagy Sándort, és az álmukból felriasztott zsoldosok dárdáikkal belerohantak a sötétségbe. Nagy Sándor lova prüszkölve iramodott el mellettük. Még egyszer fölnyerített szivertépő szomorúsággal, azután végigvágódott a földön.

Egy irtózatosan kifejlődött skorpió mászott a lányéka tájékán.

Nagy Sándor haladéktalanul mozgósította a tábornok. Lángoló tekintete némán sietésre sarkalt minden embert. Még napfelkelte előtt megindult a lovascsapat déli irányban Babylon felé!

Már a pusztá név örömet keltett a zsoldosok között. Vajmi kevesett tudhat a földi boldogságról az, aki nem ismerte Babylont. Ott lakott az élet, a gyönyörűség, a mámor, a feledés. Babylon közelsége épp oly veszedelmes volt az emberekre, mint a mágneses hegyfok a hajókra. A pihenés óráiban a tábor szélére mentek és délfelé bámultak, nem látszik-e még a mesebeli városból egy torony, vagy háztető. Lovaglás közben gyakran összenézett megértő szemmel két jóbarát és reggel induláskor minden üdvözlés helyett mosolyogva csak ennyit mondtak: Babylon felé!

VIII.

A chaldeusok.

Egy verőfényes, ragyogó napon átvonultak a nagy média határfal kapuin, melyek Babylont észak felől zárták körül, de már-már omladozni kezdtek. Egyik falu a másik mellett bukkant elő a jólétben és a nyugalomban. Csatornák szeltek át a síkságot minden irányban, csöndes felszínükön pedig fehér-kéken tükröződött az égbolt. A partokon feketén meredtek a levegőbe az iromba szivattyúk, a szántóföldeken magasan állott a vetés, a pálmáligetekben nők és gyermekek szedegették a datolyát.

Az ötödik napon megpillantották az Eufrát folyót, amint zöld vizét nemesen hömpölygette keresztül a sikon és Itys városka házait és köröskörül óriási ivben és a part mentén délfelé az egész nagy hadsereg táborozott.

Ptolemäos, akinek követek jelentették Nagy Sándor közeledését, elébe vonult már jó messzire. Igen sok zsoldos önként csatlakozott hozzája. Türelmetlenségük,

hogy mielőbb Babylonba érjenek, fékezhetetlen volt. Folyvást csak erről beszéltek, álmództak, képzelődtek. Sokan előre küldték rabszolgáikat, hogy szállásról gondoskodjanak, sokan pedig éjjel, titokban előre szököttek Babylonba.

Ptolemäos jelentette, hogy a chaldeusok azt üzenték, hogy beszélje le Nagy Sándort a Babylonba való bevonulásról. Kerülje el Nagy Sándor a várost, mert ott bizony nem sok jó vár reá!

Nagy Sándor vállat vont. Sötét szemekkel meredt a messzeségbe. Jobb kezének ujjával a ló sörénye között játszadozott.

— Tudom, hogy a chaldeusoknak nem igen tetszik az én bevonulásom — felelte végül kimért nyugalommal. — Már hat esztendő óta vonakodnak az ujjáépítést megkezdeni, ravaszul megkerülik a parancsaimat, még csak hozzá se nyultak a romokhoz, mert nem akarják kiadni a pénzüket. Ez a figyelmeztetésük igazi oka. Utálom az ilyen jóslásokat.

Amint a táborba érkezett, elhatározta Nagy Sándor, hogy daczára az előrehaladt alkonyidőnek, fogadja a kartagóiak küldöttségét. Talán az álmatlanságtól félt, vagy külső pompával akarta szellemét elkábitani. Kezéssel éjjel előtt értek a követek a kihallgatások nagy sátra elé. Nagy Sándor keleti öltözékben, fején a tiarával, ott ült lobogó fáklyák között, ruhája és öve csillogó gyöngyökkel volt kirakva. Mozdulatlan arcza fölényesen uralta a gyülekezetet. A legöregebb követ előlépett, karjait keresztbe tette a mellén, letérdelt és előre hajlott, amíg homloka a szőnyeget érintette. Társai áhitattal hunyták le szempilláikat.

Egy gunyos kacaj hallatszott ekkor.

Mindenki riadtnan kapta fel a fejét. A kartagói félig felemelkedett. Nagy Sándor felugrott ülőhelyéről.

— Ki nevetett? — kérdezte rekedten.

Senkise válaszolt. Lenge szellő suhant be a nyitott ajtókon és meglobogtatta a fáklyák lángjait.

Nagy Sándor lassan leszállott az esztráda lépcsőzetén. Gyilkos tekintettel nézett először balra, azután jobbra. Az örök földre hajtották dárdáikat, a követek félenken tértek ki előle. Szája szinte habzott a haragtól. Gyorsan és hangosan lihegett, mint egy szomjas véreb.

— Ki nevetett? — kérdezte még egyszer majdnem suttogón.

A sátor hátsó falánál álló makedón nemesek soraiban mozgás keletkezett és vonakodva, krétafehér arczczal lépett ki Arrhidäos a keskeny sorközbe.

Nagy Sándor értetlenül meredt reá.

— Miért, — kérdezte végül halk hangon — miért neveltél?

Arrhidäos testén hirtelen remegés futott végig.

— Azért nevetek, mert te, Sándor, egy hellén születésű, az akadémia hallgatója, olyan ember, mint a többiek, ugy imádtatod magad, mint egy ázsiai bálvány.

Nagy Sándor egy lépést tett előre, megragadta Arrhidäost a hajánál fogva, fejét oly erővel rántotta lefelé, mintha le akarta volna tépni a nyakáról és háromszor odavágta a sátor czölöpéhez.

A megfenyített ifju lassan kiegyenesedett. Olyan volt, mint egy hulla. Szeme sápadtan csillogott. Nemcsak gyűlölet, fájdalom, vagy szégyen háborgott benne, hanem kérlelhetetlen, feledhetetlen iszonyodás.

Azután ismét nyugodtan tanácskozni kezdett az elfogult követekkel, megköszönte az ajándékokat és nem sokára elhagyta a sátrat.

Másnap reggel Apollodoros, Babylon katonai parancsnoka jött a táborba és Nagy Sándor elé vezettette magát. Miután jelentést tett a csapatok helyzetéről, terjedős bőbeszédűséggel elmesélte, hogy hallott a chal-

deusok jóslásairól. Megkérte Peithagoras nevű bátyját, aki jós, hogy lesse ki titokban a Nagy Sándor sorsára vonatkozó áldozatot. Peithagoras megtette ezt, és elmondotta, hogy az áldozati állat máján nem voltak lebernyék.

Nagy Sándor hallgatott. Nem tetszett neki ez az ember. Valami alattomoságot, ügyetlen ravaszkodást árult el a modora. Nagy Sándor keserű bizalmatlansággal nézett reá, mintha azt akarta volna mondani: honnan a te tulzott gondoskodásod? Minő jutalmat vársz ennek fejében? Megparancsolta, hogy hívják elő Peithagorast. A jós megérkezett, de fehér volt, mint a rossz lelkiismeret. Himezett-hámozott a kérdések kereszttüzeiben, végre bevallotta, hogy az állati májon hiányzottak a lebernyék.

— Miért titkoltad ezt el? — kérdezte Nagy Sándor.

Nem hitt az áldozatban, válaszolta a jós.

— De Hephästion halálát már előre tudtad? — avatkozott bele Apollodoros, aki mindenáron folytatni akarta az aggódo barát szerepét.

Nagy Sándor hirtelen fölugrott.

— Most azonnal áldozni fogsz! — parancsolta a jósnak.

Peithagoras egy fiatal vadszamarat választott ki erre a célra. Két rabszolga egy vályogból rakott oltárhoz vonszolta a kétségbeesetten ellenkező állatot. A jós egy ügyes szekerczecsapással megölte és fölmetszette a hasát. Apollodoros kísérői kíváncsian sereglettek az áldozat köré, midőn a füsttel keveredett láng magasra csapott és sisteregve belekapott a belekbe. Mialatt Peithagoras a beleket vizsgálta és alig merete megmutatni a fekete májat, Apollodoros testőreivel kissé oldalt húzódott és titkolózva sugdolózott.

— Nos, megegyeztetek már? — kiáltott reájuk

Nagy Sándor haragosan, összevont szemöldökkel. — Mit hátározatok? Melyik gyarmatba kíváncsítottok? Szűk már nektek Babylon? Talán hozzácsatlolhatom Egyiptomot is. Lássátok, a tüz füstös és alacsony, rossz jel ugyebár? De azokkal az istenekkel, akiket ti imádtok, még föl merem venni a harcot.

Lábával félrerugta a bélcsumót, úgy hogy a vér a körülálló arczába fröccsent.

Jollas pohárnok lélekszakadva futott a sátrak közül.

— Jönnék a chaldeusok! — kiáltotta Nagy Sándor felé, aki heves kézmozdulattal legyintett és szenvedélyesen megrázta fejét.

— Hát csak jöjjenek, — mondotta — a hadsereg holnap bevonul Babylonba.

A közelében álló katonák örömujjongása felett ezekre a szavakra. Villámgyorsan terjedt el a táborban ez a hír.

A királyi sátrak között furcsa alakokból álló csoport tünt elő. Hét hosszú szakállas aggastyán közeledett. Oldalvást ültek fehér szamarakon, melyek hennával voltak befestve és farkuk és fülük piros színű volt. Gyapjuból készült alsó ruhát és fehér diszköntöst viseltek. Fagyos komolyság ült az arczukon. Szemüknek olyan kifejezése volt, mintha hónapokig sötétségben tartózkodtak volna. Arczukon, nyakukon és kezükön az olajbarna bőr kiszáradt és megránczosodott. Oly feltűnően, félig nevetségesen, félig borzalmasan hasonlítottak egymáshoz, mintha nem is fivérek, hanem egyetlen néhai élőlény hétszeres árnyéka lennének.

A borsippai chaldeusok főnökei voltak ezek.

Forró napfény aranylott a fűvön, az utak rőt homokján, a csatornák néma tükrén, a bogarak üveges szárnyain és a pálmalevelek árnyékától meg-megszakítva perzselőn ömlött a sátrak fehér, piros és kék tetőire.

A chaldeusok leszálltak szamaraikról és gyalog köze-

ledtek. Még nesztelen járásukban is volt valami szel-
lemszerű. Közvetlen Nagy Sándor előtt a földre vetették
magukat egész testükkel és kinyújtott karokkal. Azután
fölemelkedett egyikök és beszélni kezdett:

— A nagy kutya csillagképe homályos volt az éjjel.
Fordulj vissza, óh nagy király!

A második fölemelkedett és így szólt:

— Bárcsak ismét világosság lenne körülöttem;
én a hatalmas isten követje vagyok. Sándor király, for-
dulj vissza még idejekorán.

— Ázsia elég nagy — mondotta a harmadik. —
Hajtsd le máshol a fejed, igyál tiszta edényekből tiszta
vizet, ne lépj arra az ösvényre, ahol sötétségben kell
bolyonganod.

Nagy Sándor szempillái lecsukódtak, mintha a
tépclődés ereje huzta volna le őket. Nem mert kétel-
kedni a chaldeusok titokzatos lényében, bár becsapott-
nak érezte magát, bár most már mindenkiben kétel-
kedni kezdett, mindenkiben, akinek emberi ábrázata volt.
Ugy érezte, mintha egy hatalmas viharfelhőben állana,
ahol nem szabad megmozdulnia, nehogy villámlást
okozzon. Egyik iszonyat a másik után borzongott végig
a tarkóján. Egy pillanatig arra gondolt, hogy ha vissza
is akarna térni, már nem tehetné. Akiket idevezetett,
tovább kényszerítik őt, semmi sem fékezheti meg
őket, akaratuknak olyan ereje van, mint a sodró tenger-
árnak.

Kedvetlenül emelkedett föl helyéről; megparancsolta,
hogy a chaldeusokat vegyék őrizet alá; mint a foglyait.

A katonák megrémültek és nem merték a parancsot
teljesíteni. Nagy Sándor megismételte szavait. A zsoldo-
sok körülfojták a hét papot. Rendkívül különös mosoly
vibrált a legöregebb chaldeus ajka körül; egyikük sem
árukt el félelmet, vagy ellenkezést.

Estefelé ismét felöltötte Nagy Sándor makedón kön-
tösét és fejére tette biborsüvegét; ki akart sétálni a tá-
borból, hogy zavartalanul maradhasson. Magával vitte
Perita nevű kedvencz kutyáját, egy gyönyörű indiai
agárt.

A sátrak legnagyobb részét már lebontották. A ki-
huzott czölöpök miatt fel volt turkálva a föld, homok
volt halomra hányva, helyenkint pedig a tüzhelyek ha-
muja szürkéllett. A sátrak között datolyamagokkal
és mindenféle lim-lommal volt teleszórva a föld. Az al-
konyat nyhe volt. A fekete-kék égboltozaton halavány-
fehér és nyugat felé aranyossárga felhők uszáltak tova,
lassan, mint a vezetés nélkül libegő csolnakok.

Nagy Sándor lassu léptekkel ballagott át a táborozó
zsoldos-csapatok között. Némelyek koczkáztak, mások
pedig bánatos dalokat énekeltek. Sokan már a vacsorá-
nál ültek, óriási háromlábú üstök előtt, melyekben hatal-
mas darabokra vagdalt főtt hus uszált. Egy kövér,
nagyétkü legény szardiniával telt kosarat szorongatott
a térdei között és mindkét kezével tömte a szájába az
apró halakat. Bajtársait is megkínálta az olajos étellel,
de azok nem merték elfogadni, mert félték a szíriai isten-
nőtől, aki a szardella-evőket májsorvadással bünteti.

A tesszáliai csapatoknál veszekedés keletkezett.
Orditva és kivont kardokkal rontottak egymásnak.
Nagy Sándor nem lépett közbe, mint más alkalommal,
hogy rendet teremtsen, ügyet se vetett reájuk és nyu-
godtan sétált el a rikácsoló asszonyok csoportjai mellett.
Ázsiai nők és görög hetérák üldögéltek a földön és
várták, míg valamelyik férfi megvásárolja testüket.
Sötétebb helyeken, a bokrok árnyékában ölelkező pá-
rokat lehetett látni.

Egyszerre csend lett Nagy Sándor körül. Körös-
körül a pusztá földön alvó emberek feküdtek. Nem
férfiak, nem zsoldosok; a hazavonult veteránok itt
maradt gyermekei voltak. Némelyik anya, mivel még

elég korán volt, ébren virrasztott szunnyadó gyermeke
mellett. Vajjon mire gondoltak? Mely arcz mutatná
meg nekik a jövődőt, mely kiszáradt reménység táp-
lálta szívüket?

Százával feküdtek itt, szalmán és száraz fűvön,
a csecsemőtől egészen addig a korig, melyben az éji
álmokat már az értelem egy halavány sugára világítja
be. Ártatlan pihegésük ott hullámzott a langyos leve-
gőben. Egy emlék derengett Nagy Sándor lelkében és
csodálatos fénynyel kezdett ragyogni, mikor a gondolat
fénye rásütött.

Leült egy fatönkre, magához szólította Peritát és
megsímogatta a kutya selymes szőrét. Kondanyóra,
az indusra gondolt, aki egykor — most így látta maga
előtt — eléje jött a lángoló alkonyragyogásban és az el-
esettek gyermekei számára oltalomért könyörgött. Még
szinte hallotta is a szavait: Édes a magány! és ő fejét
csóválta és azt gondolta: Oly keserű, nagyon keserű
a magány! Hát miért nem volt igazság ama tekintet bol-
dog csillogásában?

És ugyanabban az órában halt meg Kondanyo Baby-
lonban, az emberi cselekedetek látásától kimerülten, a
tökéletlen étellel torkig jóllakottan, önként választott
halállal: a máglya tüzeiben.

Midőn Nagy Sándor visszatért a fáklyákkal megvilá-
gított táborba, megállott egy nagy sátor előtt és értetlen-
ül hallgatta a belülről kiáradó zavaros lármát. Azután
belépett. Körülbelül ötven barátja ült ott, vacsorához
egybegyülve. Valami álomszerű volt ebben a látvány-
ban, így együtt látni mindnyájukat; olyanféle. érzése
volt, hogy soha és sehol a föld kerekiségén nem lesz még
egyszer így; és mégis úgy rémlett, mintha a lelke már
egyszer átszenvedte ezt, talán egy régebb alakjában
való vándorlása közben.

Kinos csönd állott be, mikor a mulatozók Nagy Sán-
dort észrevették. Komor arczkifejezése, átható tekin-
tete, a skarlátpiros ajkak ideges rándulása egyszeribe
véget vetett a gondtalan vigadozásnak. Hatalmát, fö-
lenségét, amelylyel féken tartotta őket, e perczen jobban
éreztek, mint bármikor, pusztá jelenlétének varázsát,
egyéniségének csodálatos, félelmes tekintélyét.

Nyugodtan helyet foglalt az egyik kereveten, gyü-
löletes mosolylyal üdvözölte az egybegyült társaságot
és inni kért. Hízlegők, fecsegők és szép ifjak sereglettek
köréje. Két nagyképu literator afölött vitakozott,
hogy vajjon két-, vagy háromszáz éves életkort ér-
e majd el. Nagy Sándor meglehetősen sokat ivott, azután
beszélni kezdett, de szavai élettelenül peregtek le ajkai-
ról. Megkérte Eumenest, hogy menjen a fogoly chal-
deusokhoz, akiket egy földetlen sátorban őriztetett.
Azt üzente nekik, hogy jól figyeljék meg ezen az éjszakán
a csillagok állását és egyetlen kedvező jelet se felejtse-
nek el. — Hát te a csillagokba veted bizalmadat? kér-
dezte Eumenes komoly tekintete.

A chaldeusok szóltanul ültek sátrak szőnyegén.
Összefont karokkal, mozdulatlan arczzal üldögéltek és
hol bágyadt tekintetük maguk elé meredt, néha pedig
kutató kíváncsisággal szökkent az égboltozatra. Az éj-
szaka hűs volt, perczről-perczre hidegebb lett és a tábor
lármája elcsöndesült. A pálmapálczát megigazitották
az óra fővénye egyhangu gyorsasággal pergett alá. Az
égen felhők suhantak át, mint hosszú, fekete köpenyek.
A király csillaga fényesen tündökölt, mint a vércsepp.

De a chaldeusok az égboltozatról még mást is le
tudtak olvasni, mint a jövőt és a kis emberi sorsok egy-
másba fonódását. Izzó világokat sejtettek fönt az űrben,
a tejut kétfelé ágazó képében, a Tigris és Eufrát másá-
ban többet sejtettek, mint azt a halavány párasávot,
amit az emberi szem lát. Minden parányi mozgást meg-
figyeltek és a holt dolgok megelevenültek, a jelentékte-

len jelenségek óriásira nőttek. Voltak éjszakák, amikor le tudták vetni a földi bilincseket, el tudták hajítani a babonák álarczát és a csillagvilágok titokzatos csendjével betelt szívük már nem rettegett az alanti démonoktól, akiket Babylon kedvéért kellett szolgálniok.

Reggel Nagy Sándor követeit arról értesítették, hogy ne vonuljon be Babylonba, de legalább is várjon addig, míg az Ululu hónap elmúlt. Ha azonban mégis daczolni akarna a csillagokkal, akkor a bevonuláskor nézzen Kelet felé, a nyugati kapun át menjen a városba és imádkozzon a ragyogó hegy házában, Gula istennő templomában.

(Folytatása következik.)

Krónika III.

A kifütyült milliárdos.

— jun 21.

Mr. Carnegie!

Engedje meg, kérem, hogy az aberdeeni szép napok alkalmából mélyen érzett, őszinte részvéteimet fejezzem ki önnek. Igaz ugyan, hogy még nem volt szerencsénk egymáshoz, de az egészen mindegy; ön nem neheztelhet reám a bizalmas közeledés miatt, mert elvégre mindketten szabad polgárok vagyunk, és az amerikai egyenlőség értelmében én bizonytalan és kétes évi jövedelmemmel éppen olyan nagy ur vagyok, mint ön a milliárdjaival. Sőt, amint majd látni fogja, még nagyobb. Mert engem még nem fütyültek ki az aberdeeni egyetemen, mint önt, kedves öregem, és valószínűleg nem is fognak soha. Igaz viszont, hogy én nem is szónokoltam Konfuciusról, a tőke és a munka egyesüléséről, sőt a nikotin káros hatásáról sem. Ön megtette mindezeket és pórul járt: az aberdeeni egyetem szkeptikus ifjúsága nem hitt önnek és kifütyülte. Sajnálom önt, nagyon sajnálom, mr. Carnegie, és ki nem fütyült egyéniségem minden tehetségével arra törekszem, hogy megvigasztaljam önt ezzel a néhány sorral.

Mr. Carnegie, én teljesen értem az ön felháborodását. Ön valószínűleg úgy gondolkodik most, hogy a világ nagyon hálátlan. Itt van egy szegény, ambíciózus milliomos, aki egész szabad idejét, ami a milliók szerzésén felül fenmarad, arra fordítja, hogy használjon az emberiségnek. Könyvtárakat, sőt egyetemeket alapít, kórházakat épít, agyápoldákat állít fel, ösztöndíjakat létesít tudományos célokra, fix fizetést ad a házi koldusainak, tépést csinál, önkéntes mentő és nem tudom még micsoda, egyszóval annyira agyonboldogítja az emberiséget, hogy nemsokára lámpával kell majd keresni az utolsó boldogtalan embert. A milliomos tehát mindenképpen kitűnő férfiú és számos jótettei mellett igazán szőrszálhasogatás volna a milliói eredetét kutatni. Hiszen lehet, hogy a multban voltak bajok a milliók körül, lehet, hogy műveletlen emberek, úgynevezett munkások átkokkal illették minden krajczárját, de ami volt, az elmúlt, a milliók megvannak és a pénznek nincsen szaga. Nincsen szaga különösen akkor, ha emberbaráti célokat szolgál, ha a hovafor-

ditás nemességével teszi jóvá a jelenben mindazt, amit a multban vétett. Az apagyilkosnak is meg szokás kegyelmezni, miért ne bocsátanának meg tehát egy szegény milliomosnak, aki minden anyagi erejét arra fordítja, hogy elfeledtesse a milliók származását? Miért fütyül ki tehát éppen akkor, amikor olyan kitűnő dolgokról szónokol, mint a tőke és a munka közötti béke és az antinikotinizmus? Hol van itt a méltányosság, hol a bünbocsánat, hol az emberszeretet?

Értem az ön okoskodását, kedves uram. Így gondolkodik egy milliomos. De én, sajnos, nem tartozom az ön kollégái közé, s azért azt is tudom, hogyan gondolkodik az ön esetéről a nép. Megmondom önnek, bár nem hiszem, hogy meg fogja érteni. Mert ön a régi jó közmondásból indul ki, amely szerint a pénznek nincsen szaga. A közmondások pedig csálnak. Mindig csálnak. Mi, szegény emberek, akik kénytelenek vagyunk korán kelni, régen tudjuk, hogy ki korán kel, az legfeljebb álmos lesz, de a legritkább esetben lel aranyat; önök milliomosok pedig bizonyára meg vannak róla győződve, hogy aki autón száguld, az sokkal tovább ér, mint aki konflison döcög. És éppen így csal a pénzről szóló mondás is, mert, kérem, a pénznek szaga van. Lássá, engem most rengeteg sok mértföld választ el öntől és én azért mégis érzem az ön pénzének a szagát. Mondhatom, hogy kellemetlen. Kicsit a robotba görnyedt emberek verejtékére, kicsit a szegénység maró illatára, kicsit a piszokra, kicsit a vérre, kicsit munkában kidőlt gyermekek halotti virágaira emlékeztet. Fojtó, dohos, megüli a mellett. Mi, uram, valamennyien ismerjük ezeket a szagokat, ki ezt, ki azt, és nem tudjuk őket együtt elviselni. A multunkra emlékeztet, uram, a nyomoruságunkra, az átélt napjainkra, amelyeket odadoztunk az ön millióinak s amelyeknek visszatérő illata még most is könyvet facsar a szemünkből. És ezért, uram, mi fütyülünk az ön pénzére! Mi fütyülünk az ön emberbaráti cselekedeteire és nekünk nem kellene az ön milliói, amelyeknek illata belénk fojtja a lélekzetet. Mi fütyülünk önre és régen nem volt olyan nagy örömünk, mint amikor önt Aberdeenben is kifütyülték.

Mr. Carnegie, tudja, mit jelentettek az aberdeeni fütyök? Megmondom önnek: a becsületes szegénység gögjét. Uram, annak a szegénységnek, amely az ön millióit összerobotolta, egyetlen egy kincse van: a becsület, de ez a szegénység erre az egy kincse nagyon büszke. Mi mindnyájan Cyrano de Bergerac-ok vagyunk, uram, akik elől ön elcsókolta az élet csókjait, de a munkában, amelyben ön nem vett részt, a mi keztyünk maradt tiszta. De uram, mi a tiszta keztyünkre gögösebbek vagyunk, mint ön a millióira. Kegyetlenül, ridegen gögösök, mert éppen ez az egyetlen kincsünk és ezért nem engedhetjük meg, hogy ön a millióival megszerezze magának ezt is. Hadd legyen egy dolog, amelylyel mi vagyunk a gazdagabbak! Mi megbocsátunk önnek és nem bánjuk, csináljon a millióival, amit akar. Csináljon egyetemeket, csináljon kórházakat, jól teszi, megköszönjük. De ne álljon oda az egyetem

katedrájára és ne mondjon olyan szavakat, amelyekre csak nekünk van jogunk. Ne beszéljen töke és munka egyesüléséről, mert ez csak a mi jogunk. Mert ez az igazság és az igazsághoz csak nekünk van jogunk, akik megszenvetünk érte. És azért, uram, tegyen, amit akar, de ne foglalja el a tisztességnek ezt a polczát, amelyen csak nekünk van helyünk. Legyen tisztességes, ha akar, de ne tanítson bennünket tisztességre, mert akkor fütyülünk!

Mr. Carnegie, a multat nem lehet jóvátenni: Sem pénzzel, sem pedig beszédekkel. Egy módja talán van, és mert jószívű ember vagyok, ezt is elárulom önnek. Tudok egy kis mesét a feneketlen korsóról. Egy meg-gondolatlan, könnyelmű kis tündér kinevette egyszer a biczegő, beteg manót. A tündérkirály megharagudott a kegyetlen tündérré és rögtön ki is szabta a büntetését. A kezébe adott egy aranykorsót és azt mondta, hogy addig ki lesz zárva a tündérhonból, amíg meg nem tölti színültig. A tündér a kezébe vette a korsót és ment, mendegélt árkon, bokron, tüskés erdőkön, égető homoksvatagokon keresztül. Merített a korsóval a büszkeség borából, a tudás nektárjából, sőt a jótett tiszta vizéből is, de mindhiába. A korsó egészen száraz és üres maradt. A tündér kétségbeesetten bandukolt tovább, míg végre a patak mellett, az erdő alján rátalált a kigunyolt manóra. A manó halott volt, pupos teste élettelenül nyult el a virágok között. A tündér megállt mellette, megismerte az áldozatát és végtelen bánat töltötte el a szívét. Megcsókolta a törpét és két keserves könyvet ejtett érte. És ekkor, lám, a két könyv színültig töltötte a korsót. A két könyv lemosta a tündér bűnét.

Mr. Carnegie, ön ugyan nem tündér, hanem barnabőrű, fehérszakállu, öreg milliomos, de talán érdekelni fogja ez a kis mese. Gondolkozzék rajta, mr. Carnegie.

Sz. K.

Végrendelet.

— Platen. —

Ha rám borulsz egykor halálos álom,
Ugy muljak én ki ölelő karodban,
Amily gyorsan a csillagfény kilobban
S mint Pindarosról megírva találom.
Elérni őt, a mestert, sohse vágyom,
Elérhetetlen, isteni dalokban,
Csak majd ha pályám végére jutottam —
Im a történet, legszebb a világon:

Ott ült a körben, meghatá az ének.
Fáradt fejét, a daltól ittasultat,
Ölébe hajtá meghitt kedvesének.
S midőn a dal hullámi elsimultak,
Csókolva költi Pindarost a kedves,
De lelke felszállt rég az istenekhez.

Vajthó László.

Saison.

A mügyermek.

— jun. 21.

Schulze Vladimir, a mügyermek, most lett egy éves. Még nincs tehát abban a helyzetben, hogy természet-tudományi alapon fogja fel a maga furcsa mivoltát, azt a voltaképpeni lényegét, hogy ő egy tudományos próba eredménye, hogy ő Döberlin tanár sikerült laboratóriumi kísérlete.

Azonban Schulzeéknél, a Kleisterstrasseben, megjelent a rokonság, részint hogy üdvözölje a kicsikét első születése napján, részint hogy megcsodálja a széles koponya alakzatát, háromszögletű kínai fejét, mely olykor az állnál, olykor a fejtetőn csucsosodik össze, aszerint hogy miképpen lapitgatja azt a gyengéd anyai kéz.

A gyerek szomoruan ül Schulzené ölében és meg van róla győződve, hogy ő egy konzervatív nemzés terméke. Sejtelve sincs arról, hogy az apjához fűzött kötelék intimitásából egy kapocs hiányzik. Schulze papa mogorván pipázik; nem szereti, hogy vendégek jöttek, mert érthető lelkifurdalással szégyeli, hogy apasága mögött ott sejtik a tudomány lebzselő árnyékát.

— Szép gyerek! — mondja Müllerné abban a hitében, hogy kuglófos kávé fogja jutalmazni kijelentését.

— Gyönyörű gyerek! — mondják az összes vendégek abban a hitben, hogy kuglóf és kávé jön a dicséret nyomában.

Schulze papa félszemmél sandít a gyerekre és úgy sejtí, mintha már szebb gyermeket is látott volna valaha. Schulze mama egy fekete gummit dug be Vladimirka szájába. Vladimirka szótlanul türi, hogy a szájába dugtak valamit és hallgatagon nézi a rokonokat. Érzi, hogy a nénik és bácsik közvéleményében nem jutott számára kedvező talaj.

— Csodaszép gyerek! — mondja Töpke bácsi, egy százéves rokon, aki annyira konzervatív, hogy nem hisz a tudomány fejlettségében és az egész Vladimir-estet humbugnak tartja. — Az én koromban voltak csak ilyen szép gyerekek.

Schulze kimegy a konyhába pálinkáért. A hangulat erre élénkebbé válik. Müller néni az ujját a gyerek felé nyújtja, de hamar visszakapja.

— Harap? — kérdi ijedősen.

Schulze mama nem tud erre vonatkozólag felvilágosítást adni. Mire az összes vendégek odaállnak Vladimirka mellé és az ujjukat a szája felé nyújtogatják, miközben ilyen hangokkal igyekeznek Vladimirkában ki-váltani a harapás ingerét:

— Krr! Krr!...

A rokonság végül megállapodik egy határozatban:

— Nem harap!

Schulze bejön a pálinkával. Lassan töltöget a poharakba. A százéves Töpke bácsi attól fél, hogy ő nem kap a pálinkából, ezért folyton ezt hajtogatja:

— Csudaszép gyerek! Hasonlít a czinegemadárhoz. Vladimirkát beteszik egy pálinkás pohárba, hogy ne sirjon.

— Hát hogy is vót? — kérdi egy rokon, aki most először jött be Bitterfeldből, hogy megbámulja a csodát.

Schulzené egy lesujtó pillantást vet Schulze papára, aki a vállát vonogatja.

— Hát hogy is vót? — kérdi másodszer a bitterfeldi rokon.

Schulzené sirni kezd. De aztán könyvek közt meséli:

— Ugy vót, hogy azon szomorkodtunk, hogy nem vót gyerek. Schulze azt mondta, én vagyok a hibás; én azt mondtam, Schulze a hibás. Nem tudtunk sehogyszem megállapodni. Nagynehezen végre abban állapodtunk meg, hogy ha majd lesz gyerek, hát akkor én vagyok a hibás, de a Schulze az mindenképpen hibás, akár lesz, akár nem lesz. Aztán elmúlt sok esztendő és mindig nem vót. Egyszer azonban csak elhívtak mindkettőnket a doktor Döberlin urhoz. Az bevitt bennünket a laboratóriumba. Ott mindenféle hosszunyaku üvegek, meg nyulak, meg békák voltak. És velünk is kísérleteztek. Végül meglett a kis Vladimírka. Előbb csak egész piri-nyó volt a drága; egy vékony üveglapra tették és egy görcsöbül nézték. De már akkor olyan okos vót a kicsike . . .

— Tudott beszélni? — kérdezte a százéves Töpke bácsi, aki olyan öreg volt már, hogy elfelejtette, hogy görcsöben még nem tudnak beszélni a gyerekek.

— Így történt — fejezte be Vladimírka születésének történetét Schulze mama.

Töpke bácsi, aki nem hitt a tudomány és technika csodás fejlődésében és a vasutat is bluffnek tartotta, tréfásan megfenyegette Schulzenét az ujjával:

— Nana! És csakugyan olyan tudós ember az a Döberlin orvos ur?

Ezt az aljas czélzást senki sem vette figyelembe. Schulze papa ismét rágyujtott a pipájára és valami ilyesfélét dűnnyögött magában:

— Mutogatni kéne a vásárokon.

Vladimírka szomoruan huzta meg magát a pohárban és a jövőjét egy rettenetes perspektívában látta. Az iskolában az osztálytársai mellett, akiket nem Döberlin tanár, hanem a derék konzervatív gólya hozott a világra; majd később, amikor már egész nagy lesz, férfisorba kerül, a táncsteremben, ahol a lányok huzódozni fognak tőle, a müembertől, a tudomány vértanujától.

Ha a rokonság nem vigyáz rá, Töpke bácsi, aki már nem lát, egy hajtásra kiüriti Vladimirkát. De még idejekorán megátolták ebben. Müllerné nagyot üt a falánk Töpke bácsi kezére, aki mentegetőzve sóhajtott fel:

— Még sose ettem mügyereket pohárban.

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

× Jánossy Béla dr. Olyan nehéz most elmondani a régi mesét az emberről, aki a csillagokat nézte és a lábai a gödörbe vitték. Nagyon nehéz elmondani, mert gunyos hangzása van és valaki még azt fogja hinni, hogy ez a gunyos értelem vezetett hozzá. Pedig kétszer is másképpen áll a dolog. Másképpen, mert a szomorúság és a fájdalom vezetett hozzá és másképpen, mert a mese csak azért gunyos, mert az emberek félreértik. A mese csak gunyos volt, amikor az emberek nem értették meg azokat a társaikat, akik a csillagokat nézték és kárörvendve lesték, hogy mikor lépnek a gödörbe. Ma azonban tudjuk, hogy a csillagokba való tekintet többet ér, mint a lábak elé eső, s egy lépés, amelyet a csillagok felé teszünk, többet ér, mint egy séta, amelyet földre szegezett szemmel futunk végig. S a fájdalom, amely most elhagyja a szívünket, nemcsak a baráté, nemcsak a művészeté, hanem az emberé is, sőt talán elsősorban az emberé, aki látni kénytelen, hogy a földi pálya még mindig nem olyan sima, hogy a csillagokra szegezett szemekkel lehetne végigfutni. A földi pálya ma még göröngyös, hepehupás, álnok gödrökkel teli, s különösen nekünk magyaroknak minden erőnket igénybe kell vennünk, hogy kikerülhessük a veszélyeit. Jánossy Béla lelkét is megfogta a művészet, nagy és szent dolgokért való lelkesedés és kénytelen volt parcellázási üzletekkel foglalkozni. Ebben a kettősségben mindenkinek tönkre kell menni. Vagy az érzék vész ki belőle, amely a művészet felé vezette, vagy a testi, anyagi épsége megy tönkre. Jánossy Béla lelkében erősebb volt a szent vágy, mint az érdekek megbecsülése s őt az utóbbi sors érte. És valljuk meg, így szebb ez a sors, mintha a művészetnek kellett volna kivánságot, hogy jöjjön el mielőbb a művészet országa.

* * *

☞ A szatmári demokrata. Korányi János ügyvéd Szatmáron. Ez már egymagában is nehéz dolog lehet. De Korányi János pláne ötven év óta ügyvéd. Ez már nagy dolog. Aki ötven éve ügyvéd, az már sok mindent kellett hogy átélt legyen. Kisgyerekként láthatta a szabadságharcot, mint ifju ember tribünről végignézhette a hatvanhetes királykoronázást. Átélté Deák Ferencznek, Arany Jánosnak, Baross Gábornak és Kossuth Lajosnak a halálát, az orosz-japán háborút és az ököritői katasztrófát. Nem közönséges dolog ez nyilván, és aki ilyen multtal rendelkezik, az már elmondhatja magáról, hogy: nagy idők tanuja. Ezt nemcsak Korányi ur látta be, hanem belátták az illetékes körök is és arra gondoltak, hogy János bátyánknak valami kitüntetést kell juttatni. És elküldték neki a Ferencz József-rend tisztí keresztjét. De erre azután felébredt a lélekösmeret Korányi Jánosban, aki, úgy látszik, nemcsak Washington Györgynél és Deák Ferencznél, hanem Vázsonyi Vilmosnál is nagyobb demokrata. Visszaküldte a Ferencz József-rendet, mert — ugymond a szatmári demokrata — neki legalább is udvari tanácsosság kell, amivel a méltóságos czim jár. Lesznek, akik nevetni fognak a szatmári ügyvéden, aki miután az udvari tanácsosi czimre való pályázaton megbukott, hirtelen fölfedezi a keblében szunnyadó demokratát és visszaküldi a Ferencz József-rendet. Pedig a szatmári demokrata nem nevetni való. Típus ő, hűséges fényképe sok magyar embernek. Hány kitűnő elődje volt neki, aki egész életében a mágnások sarkában lógott. Azután valami ostobaságo,

követett el, gyanusan kártyázott, a váltóra ráírt valamit, összeveszett valamilyen gróffal, vagy zsidónót vett el. Erre nem vették fel a kaszinóba, vagy ha bent volt, kilökték onnan. És az illető ur a homlokára csapott. Beiratkozott egy radikális klubba, piros szegfűt tett a gomblyukába és népgyűléseken a népjogokat követelte.

* * *

☞ **Romantika.** Az élet még produkál szép, a maguk buja tragikumában szép dolgokat. Ilyen a szegény báró Kürthy László drámája is. A huszonhároméves báró és a harminczéves grófkisasszony. Azután gyorsvonal, kettős öngyilkosság, a leány cziüst feszülettel a kezében várja a golyót, amit fiatal, szerelmes, maga is halálraszánt lovagja a mellébe volt küldendő. Mindez megrendítően szép. Olyan szép, hogyha az ember megírná novelében vagy dramolettben, akkor az esztétikusok egyik része (a realiztikus iskola) kinevetné őt azért, hogy valószínűtlent irt, a másik rész viszont (a romantikus iskola) hamar átlapozná az egész Poet és az egész Gauthiert, megnézni, hogy az író a romantizmus e két atyamesterének melyikét lopta meg. De a huszonhárom éves urfi és a harmincz éves kontesz nem követett el valószínűtlent. Azért nem, mert elkövette a tettét és amit már elkövettek, az sosem valószínűtlen. Sőt nem is plagizáltak, mert az a szép és tragikus meg gondolatlanság az a lelküknek abból az elviselhetetlen fájdalomából fakadt, ami nem engedte meg nekik, hogy tovább éljenek. Költői dolgot cselekedtek és még sem voltak költők. De ez természetes is. Mert valamiként a Musset irásának minden gyöngédsége brutális irástudatlanság ahhoz az egyszerű levélhez képest, amit az analfabéta, de tizen-nyolcz esztendő és végzetesen szerelmes leány ír az ideáljának, éppen úgy mi a Balzac minden zseniális képzelőereje a halálra szánt szerelmes ifjúhoz viszonyítva, aki csak egy fantáziát ösmer és ez a tett fantáziája. Azok megírták a fantazmagóriákat és megélték belőle. A fiatal báró Kürthy László megcselkedte és meghalt beléje. És ezért mégis ő, a nem költő a nagyobb költő és ezért az ő költői munkája az, amire a véres imprimatúr rá kell írni.

* * *

☞ **Az ilonczai új zsidók.** Ilonczán negyven család a görög-katolikus hitről áttért a zsidó hitre. Ez egymagában is érdekes, mondhatni szokatlan dolog. Nem mintha Magyarországon olyan ritka dolog volna az áttérés, de eddig igen ritka eset volt az, hogy az emberek a zsidó hitre tértek volna. Sőt ellenkezően — mondhatnók egy nem egészen új írásfordulattal. És most mégis a zsidó hitre térnek át, még pedig görög-katolikusok, tehát olyanok, akik eddig egy eléggé érdekes és ritka felekezetnek voltak a tagjai. Az egymagában is érdekes dolgot azonban még érdekesebbé teszi a földrajz, amelynek segítségével megtudjuk, hogy Iloncza — Bereg megyében van. Magyarul Kazárföldön. A Bartha Miklós és az Egan Ede által fölfedezett e rettenetes vidéken. A legsötétebb Kazáriában, ahol a zsidó mind született uzsorás, gonosztevő, Shylock, vérszopó és minden, ami rossz. Most pedig a Kazárföld egyetlen egy falvában negyven keresztény család tér át a vérszopók hitére. Mit jelent ez? Mit fognak most csinálni az antiszemiták? Az ilonczai áttérők a legszebb antiszemita rágalmakat megszegyenítik. A sok antiszemita írásra ráczáfol az élet. Az elméletet megdöntötte a tényállás. Mit fognak most csinálni az antiszemiták? Talán zavarba jönnek? Dehogy. Ők sosem jönnek zavarba. Egyszerűen idézni

fogják Hegelt (már persze, amennyiben ösmerik), aki egy ízben, amikor a tények ráczáfoltak az elméletére, ezzel az elmés szofizmával vágta ki magát: »A tények ráczáfolnak az elméletre? Annál rosszabb a tényekre!«

* * *

24 **Meghalt egy cselédleány.** Hornyik Katalin cselédleány csendesen dudolgatva csavarta le éjjel felé a villanyt a szűk pesti konyhában, még egyszer kinézett a nyitott ablakon az udvar fölé boruló kis négyszegletes égre, aztán végigdől az ágyán. A nyitott ablakon enyhe szél fujdogált befelé s elaltatta Hornyik Katalint, aki talán utoljára is arra gondolt, hogy milyen jó volt nyitvahagyni az ablakot ebben a fülledt, nyári éjszakában. Aztán hajnal felé ijedten ült fel az ágyán. A ládáját egy ember baltával fessegette, — csak ennyit látthatott s a másik pillanatban már az arczába hasított a csillogó baltaél. Nem ért rá még csak arra sem, hogy megtalálja az összefüggést a nyitott ablak és a lecsapódó balta között, a vére megakasztotta a hangját, elvágta a hallását. Szegény, szegény Hornyik Katalin cselédleány, te, aki csendesen dudolva — hogy a házmester ur meg ne hallja — mosogattál éjjelig, most lám kocsikázni visznek, komoly, ünnepélyes lassúsággal, ahogy csak a menyasszonyokat viszik és a halottakat. Holnapra pedig lemosás a véred a baltáról, hogy egy másik Hornyik Katalin hasíthassa vele újra vacsoratüzhöz az aprófat, csendesen, dudolva.

SZINHÁZ.

Blaha Lujza. Örömmel és büszkeséggel írjuk le újra a nevét. A *Nagy mama* hosszú hallgatás után megint megjelent a színpadon. A legbájosabb és legcsodálatosabb művésznő, a szépséges nagyszony talán e hétén nyerte meg legnehezebb csatáját: meghódította Bécsset az ő szeretett magyarjainak. A mult századvégi császárváros még emlékezett a tüneményes sikerü primadonnára s régi hódolata és rajongása impozáns módon ujult meg és vette körül a magyar génusznak ezt az istenáldotta nagy tehetségét. Az ezüstoshaju *Nagy mama* megcsinálta azt, amivel évtizedek ravasz politikusai hiába próbálkoztak: melegséget és lelkesedést gyújtott az idegenkedő szivekben és egy dalával többet mondott el magunkról, mint a legjóakaróbb cikkek és könyvek egész áradata. A bécsi sziveknek e héten ő parancsolt, az ő szuggesztív erejü, nagyszerü, örökifju genieje, úgy, mint valamikor nálunk. És mi szomorúsággal kérdezzük: miért nem láthatjuk, miért nem hallhatjuk őt ma is, miért kell az ő nevével csak elvétve találkozunk, azzal a névvel, amely most diadalmasan szárnyalt keresztül Bécsen is. Az ország legelső színpadának kötelessége ezt a legendásan nagy és magyar művésznőt megnyerni arra, hogy újra estéről-estére hallhassuk, ünnepelhessük és hála-lások lehessünk iránta azért a sok gyönyörüséggért, amit nekünk szerzett és szerez ma is.

Az utolsó premiér. (*Vigszínház.*) Hogy van, doktorné? Köszönöm, holnapután megyünk. Zöldbe? Ó nem, Spaába utazunk. És ön? Sanct-Ulrichba, csókolom a kezét, a nagy-

Uriasszony csakis Brázay-féle pipereszappanokat használ!

bátyám már kivette a villát, képzelje, fenyvesek és hársak... De ne beszéljen már annyit, hiszen játszanak. Góth már a színpadon van. Ki írta ezt a darabot? Valami Mayo nevű amerikai ironő. Ne beszéljen, hisz Párisban történik, Góthék nem játszanak amerikai darabban. Ja, akkor Feydeau írta. Mit szól, szellemes? Közép. Jó közép. Kérem, ne nevéssen olyan hangosan. Micsoda edény az a Góth kezében? Látja, ezt is csak nyári darabokban engedik meg. Ilyen edényt a közönség elé. És labdáznak vele, édes Istenem. Doktorné, keserüvizről van szó. Ah!... Még ne ájuljon el. Vendrey meg fogja inni. Doktorné, legyen férfi, Góthné is meg fogja inni. Doktorné, maga nevetni fog, Góth is meg fogja inni. Ó, ó, ó... Látja, ez már más: ez az amerikai humor. Én most jobban mulatok, mint az előbbi darabnál. És ön? Én csak röhögök. Mit szól a drága Tanayhoz? Három csecsemő van a kezében egyszerre. Géza, ne szemtelenkedjék, éppen elég, amit a színpadról hallok. Hogyan, ez a Feydeau amerikai? Nem, hiszen ezt már a Mayo írta. Nincs melege? Nahát nézzen oda... Hahaha! Ezek az amerikai csecsemők! A Vigszínház mégis csak a Vigszínház. Jól mulatott, doktorné? Jöjjön velünk a Bristolba vacsorázni, Géza. Hova is megy maga nyáron? Én? Sehova, itthon fogok ülni, árván, mint egy hegyi cseremis. Cseremis az bogár? Nem, az népfaj, a Volga balpartján, földművelők, a mordvinoktól északra. Jé, honnan tudja? Kérem, én magyar tanár vagyok és tanultam. Kissé naftalinos humora van ma este, Géza. Naftalinos? Igen, s ezzel jóéjszakát, drágám.

IRODALOM.

Csehov.

— Az orvos felesége és más elbeszélések. —

A modern novellát, amit Poe teremtett meg s Maupassant tett halhatatlanná, Csehov vitte bele egy merész kanyarulattal abba a sűrített energiatömegbe, amit az irodalomtörténet orosz literatúrának nevez, s amiben sokan a jövő irodalmának legbiztosabb fundamentumát látják. Minden más kulturában epigon lett volna a bátor vállalkozó. Különösen ha annyira rokontehetség az Yvette írójával, mint Csehov volt. Csak a Turgenyevék és Gogolyok fajtája, a szláváságnak mindent magába olvasztó ereje tud sikeresen megbirkózni az ilyen akadályokkal. Maupassantra, aki Csehovban oroszoknak született meg, nem lehet többé ráismerni, vagy csak gondos analízis után s akkor is újra kell értékelni, önmagából vett mértékkel. Poe és Maupassant mellett Csehov a méltó harmadik abban a világ-irodalmi triászban, amely a múlt századnak — a regény után — legjelentősebb irodalmi alkotásait szülte életre.

Csehov is, mint Maupassant, elbeszélő, novellista és regényíró volt, s csakugy, mint a geniális francia, ő is az első kettőben vált fölülmulhatatlanná, míg regényei még a Bel-Amít sem érik utol. Nyugtalanabb, szeszélyesebb volt mindkettőjük, hogysen a regény széles, lassu menetével, mindent részletező kedvével igazán meg tudtak volna barátkozni, pedig a Rondoli-lányok szerzőjének Flaubert volt a mestere s Csehov Dosztojevszkijtől és Turgenyevtől tanult; Yvette, A gömböc, a Családi kör regénynek indultnak, csakugy, mint az Orvos felesége, A hetes számú betegszoba, vagy A mocsárban, de egyszerre megakad a

történet, az író mintha ráunt volna az alakjaira, egy-két szóval kielégíti a kíváncsi okvetetlenkedőket és befejezi az elbeszélést, vagy hirtelen, mint a novellában, kihegyezi a pointet s a csattanó szinte magától zárja le a történetet. Ugyanigy megtaláljuk a közös vonást novelláik szerkezetében is. Semmi előkészítés, semmi fölösleges fecsegés, mintha a színpad függőnye csapódnék szét előttünk az ötödik felvonás előtt. A drámai feszültség minden sor után emelkedik s végül kétségbeesetten sikoltó, vagy gunyos hangot adva pattan el a túlfeszített hur. Gondoljunk csak a Pletykára, vagy a Szent Szaniszló-rendre, vagy az Aludin című hihetetlenül finom és szuggesztív erejű kis remekműre. De a technikán kívül a világnézetük között is találunk hasonlóságot. Az, amit egyszer ezen a helyen belső témának neveztem, sokban megegyezik náluk, különösen a novellákban. A kómikum és a horror, ez a kettő izgatja a fantáziájukat. De míg Maupassantnál a borzalom, az okozat, a lelki konfliktus külső megnyilatkozására esik a hangsúly, addig Csehovot maga az ismeretlen, a misztikum érdekli, a gondolatok és a világ utvesztőjében botorkálók viszonyata. És talán nem tévedünk, ha itt keressük a lényegét, a princípiumát annak a különbségnek, ami Csehov és Maupassant között van. Az egyik orosz, a másik francia. A kontempláció-hajlandóság egyik karakterisztikonja a szláv fajtáknak, legkivált az oroszoknak, és ez vezette el íróikat ahhoz, hogy az életet, az eseményeket és embereket mindenki másnál intenzívebben érezzék. Az orosz regényhősök személyes barátaink és ellenségeink, egy telet Moszkvában, vagy egy nyári éjszakát a Volga mellett mindenki átélt, aki Tolsztojt, vagy Lermontovot olvasta. Az orosz könyvek szuggesztív ereje már csak természetzerű következménye ennek az élettel való összeolvadásnak. Ezért tudott csak Csehov, egy vérbeli orosz, diadalmasan elszakadni Maupassanttól és mint vele egyenrangú megállni mellette.

A most lefordított Csehov-kötet nem mondható a leg-szerencsésebbnek. Az »elbeszélések« című daczára javarészt novellák vannak benne s ezek közt sok olyan, amit Csehov maga sem tartott többre, mint amennyit a napi tárczatermelésre szánt apróságok szoktak jelenteni. Mindamellett súlyt és szint adnak a kötetnek. Az orvos feleségén s a Fehérkutyás asszonyon kívül A botrányos műremek, A gyermek, Kasztanka, A postán, Ványka és még egynéhány, amik bőségesen kárpótolnak a kiadó fölületességéért.

Carpaccio.

Báró Márczius. Molnár Ferencz új novellái olyan messze vannak a Muzsikától, mint a *Liliom* az *Ördög*-től. A humornak teljes és nagyszerű emberiséggé emelkedése van bennük: a költő már nem nevet, hanem sir. Falán nem is véletlen, hogy az új füzet minden novellájában van egy elesett, vagy elpusztult ember. Tulajdonképpen mindegyik csirkefogó; a báró is, aki a kártya miatt hal meg, a katona, aki szerelemből, Rozi, a cselédlány is, — csupa kisember, de a csöpp tragédiájukban végtelen és orgonás mélységgel zug benne minden ember fájdalom. Báró Márczius, a sárgasmokingos arisztokrata, aki az első csirkefogó közöttük, mégis a legpompásabb alak, aki eddig Molnár keze alól kikerült. Egy egészen különös budapesti kaszinó-légtörből nőtt ki e főúr, a hajnali bakaratmoszférából; a támoltyogva hazamenő játékosok fáradt fantáziájában tűnnek fel váratlanul a kártyának ilyen hőroszat. Azok álmodják a legizgalmasabb métier urát ilyen hallatlanul nyugodtnak, gazdagnak, s az egész novellában ott lebeg a szür-

**Alkalmi ékszer-
árak kaphatók: SCHÖN GÉZA** *** ideiglenes helyiségében ***
Budapest, Egyetem-u. 11. sz.

kületi klubfáradtság, a természetbevégyás, a hajnali zöld hegyek közé. Ez a novella egy gigászi kártyaparti a tavaszban, a kristálytisza levegőben, — a márcziusban. Ennyi szint és szomorúságot még nem kevert össze Molnár Ferencz. A többi elbeszélésekből is valósággal ömlik elő (mint máskor a humor) most a szomorúság. A halott, vagy moriturus emberek költészete. És minden oldalon ott az elbeszélésnek az a fájdalmasan szenvedő hangja, mely látszólag hidegen és objektíven beszél, lassan, vontatva és fáradtan, mintha nem is fontos dolgokról volna szó, csak arról, hogy egy cseléd lány meghalt a Hidegkuti-uton, hogy a ligetben lelőttek valakit . . . igen, ez a mesemondás hat meg leginkább. Egy nagyon okos és nagyon fáradt ember bánatát érezzük. Ha Molnár versekben írta, akkor ez a kötet volt a *Sagesse*, a visszatérés a halálhoz, a szomorúsághoz és a romantikához.

A szerelem utjai. (Színmű. Irta Ferenczy Ferencz.) Most, hogy könyvalakban jelent meg Ferenczy Ferencznek ez a — kivált irodalmi körökben — sokat emlegetett darabja, és egy csendes szoba esti lámpafényének intim magánosságában olvastuk végig: tisztán és világosan áll előttünk a megfejtett probléma, amit különben már a premiér forró izgalmában is sejtettünk, hogy Ferenczy darabja miért nem bírta el a színpad nagy nyilvánosságát. *A szerelem utjai* első- és legfőbb sorban egy vízió, álom, artistikus panoráma, csakugy mint Madách költeménye, vagy a Faust második része. Egy író fölolvastott darabja, álma elevenül meg a néző, de inkább olvasó előtt. Az égi kincs, ami szétárád a világon, a szerelem elindul nagy vándorutjára és megpihen egy-egy kor emberének szívében. Ebbe a keretbe — s talán ez nem egészen véletlen — eddig csupa antidramát illesztettek. Ferenczy is ezt tette, csakugy mint Madách, akinek elgondolása drámai volt ugyan s mégsem adott igazi drámát. *A szerelem utjai*-ban a drámai gondolat csak egy helyen találja meg a drámai formát s ez a kolostor-jelenet. Ugy hat ez a felvonás, mint egy különálló egyfelvonásos kis remekmű. A többi kép alakjaival közös pár szereplőn kívül nem is kapcsolja bele szervesen a darabba, amelynek epikai menetéből frissen és elevenen vág ki. Ferenczy darabja, mint olvasmány, a legérdekesebbek és legszimpatikusabbak közül való. Artistikus szépségekben gazdag, előkelő, intelligens könyv, s a színpadon elmaradt sikert bizonyára meg fogja hozni az olvasók körében a talentumos szerzőnek.

Derü. (Szécsi Ferencz válogatott munkái 3 kötetben.) Egy rossz plakátstílusú rajz a borítékon, ellenben sok finom, drága papíros és szép nyomás a szürke címlap alatt, amiket csak Geiger Richárd könyvdiszei zavarnak kissé. Kner Izidor, az ambiciózus gyomai nyomdász nyomtatta és adta ki a három kötetet s így elsősorban tipográfiai szempontból kelti fel az érdeklődést és hívja ki a bírálatot. Nem egészen sikerült. Láttunk már tőle tökéletesebb és művészebb kiállítást is, de mindenesetre méltánylandó az az igyekezete, amelylyel a könyv artistikus követelményeinek megfelelni igyekszik. Csak kissé furcsának találjuk, hogy éppen Szécsi Ferencz műveire pazarolta a sok jó famentes papíros és elegáns metszésű betűt. A gazdag külső után még szembetűnőbb a belső unalmassága és üressége. Mert Szécsi Ferencz könyvei, dacára a biztató címnek, síváran és szomorúan szürkék, jelentéktelenek. A tíz év előtti humor harmadrangu alkotásai, amik egy viccslap tárczájának nem is nagyon kényesen meghuzott keretein belül

vesznek el. Azokból az időkből valók ezek az írások, amikor még a szabót Czernásinak s a jogászt Bukovainak hívni egyet jelentett a falrengető humorral. De ki kíváncsi erre már ma, amikor a rikkancsgyerekek jobb szójátékokat csinálnak menetközben a villamos lépcsőjén, mint Szécsi Ferencz összes hősei együttvéve? Kár a sok jó, finom, vastag papirosért, Kner ur, nagy kár, mert amennyire kulturmunka az ön fáradozása ezeknél a könyveknél, annyira nem az a szerzőé, aki szerencséjére még csak a válogatott műveit gyűjtötte össze. Hogy ezek után milyen lehet a többi? . . . De erről talán igazán ne beszéljünk.

HETI POSTA.

Zombor. Jobb lett volna, ha nem hivatkozik arra a protektorra. A versek protektor nélkül is rcsznak. Hát még protektorral.

Szeged. S. A fordítás nem nekünk való.

Zéró. Türelmet kérünk. Csak hetek múlva közölhetjük. **R.** Nem használhatjuk. A kéziratot átadjuk annak, akitől kaptuk.

Kolozsvár. B. O. Nagyon erőszakolt poézis.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Legelőszőbb forrás briliánsok, aranyékszerek és ezüstárak beszerzésére *Schön Géza* ékszerüzlete, IV., Egyetem-utca 11.

Női

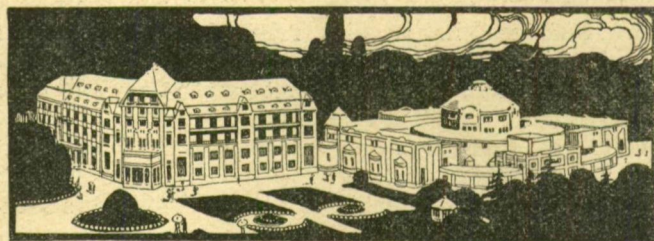
A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenn-tartott nyilvános, három évfolyamu

Felső Kereskedelmi Iskola Pozsonyban

Érettségi vizsgálat. Állásközvetítés. Internátus. Ertesítőt kívánatra küld: AZ IGAZG.-TÖSÉG.

PÖSTYÉN-FÜRDŐ

világhírű rádiumos iszapforrásal
csuz, köszvény, ischias ellen.

Megnyilt a **„THERMIA-PALACE”**
a legideálisabb szálló-szanatórium, közvetlenül a gyógyforrások felett.

Mindenfajta fürdő- és fizikai gyógytényező a lakószobák-
kal kapcsolatban, tehát hideg időjárás esetén is kiténő
kurák. Hideg-meleg vízvezeték és telefon a szobákban.
Központi vízfűtés és szellőztetés. Vacuum cleaner. Fürdő-
szobás lakosztályok (az eredeti gyógyforrással). Elsőran-
gu penzió orvosi felügyelet alatt álló diétetikus konyhával.

TÉLEN-NYÁRON NYITVA! ♦ **TÉLEN-NYÁRON NYITVA!**

NESTLÉ-FÉLE GYERMEKLISSZT

Próbadobozokat,
valamint orvosi röpi-
ratot a gyermek-
nevelésről díjtala-
nul küld a
HENRI NESTLÉ
cég, Wien,
I., Biberstrasse 11.